

KATEDRA

MARIBOR, 27. 8. 1973 LETNIK XIII. ŠT. 12

ŠTUDENSKI LIST

POZDRAV PRIJATELJEM

V času slehernikovega počitka, ko se utrujeni meščančki lenobno namakajo v umazanem morju in se klečeplazno nastavljajo soncu, se je pri nas rojevala ta zadnja številka XIII. letnika Katedre. In pri delu se niti nismo počutili tako osamljene, kot bi bili sprva utegnili pričakovati. Kot da je to poletje drugačno od drugih, kot da življenje ni tako zamrlo, kot da je manj vroče.

Osnutek republiške ustave je v javni obravnavi. Za slovenske študente je pomemben zato, ker ne vsebuje zadnja leta tolikanj omenjanega študentskega amandmaja. Gre za utemeljene zahteve slovenskih študentov po delovnem statusu. Razprave so vedno bolj potekale v zaželeni smeri, tudi mnogi partijski dokumenti so vsebovali eksplicitne potrditve teh zahtev. Potem pa se zgodi, da v osnutku nove sloveske ustave najdemo domala paternalistični 94. člen, ki je praktično edini, ki neposredno omenja študente. Glede na časovne roke, v katere je ustavna razprava omejena, je bilo nujno delati tudi poleti. Tako smo se nekega vročega julijskega dne z ljubljanskimi tovariši zaprli v eno mračnih in hladnih sejnih dvoran, bistveni deli naših razglabljanj so tudi v tej številki Katedre. Naši argumenti so jasni in utemeljeni, zato tudi močni. Čaka nas še kakšen mesec interzivnega dela, da bomo lahko na zborih študentov pred vso slovensko javnostjo pokazali, da so naše zahteve le najnostni razvoj naše družbe. Prepričani smo v zmago napredka.

Kongres vseh mladih, na kar se moramo študentje tudi pripraviti, bo pomenil ustanovitev nove organizacije mladih, kar bo bistvenega pomena tudi za politično organiziranje študentov. Za marsikoga bo to konec dobro plačanega funkcionarstva in forumskega dela. Četudi ne brez samokritike, pa vendar moramo priznati, da smo slovenski študentje pričeli z reorganiziranjem že mnogo pred III. konferenco ZKJ – zaenkrat še edini v Jugoslaviji. Načela zveze skupnosti slovenskih študentov so eden prvih rezultatov tega razvoja. Pomenijo lahko tudi eno možnih izhodišč novega organiziranja mladih na samoupravni podlagi. Predvsem pa moramo doseči tesnejše samoupravno povezovanje vseh mladih, s tem bomo tudi preprečili družbeno diferenciranje na študente in ostale. Če je v preteklosti prišlo do zaostrovanja med študentsko in mladinsko organizacijo, to nikakor ni bil refleks odnosa med študenti oz. med mladino, temveč je šlo v glavnem za prestižne interese funkcionarjev. Žal pa smo (in še) često enačili organizacijo s funkcionarji, ne pa z dejanskimi interesi članstva. Možno je, da so in bodo ob pripravah na kongres še marsikomu zrasla krila in da bo še prišlo do prikritega tekmovanja med funkcionarji obstoječih organizacij, češ „mi smo pa bolj na liniji kot vi, zato vas bomo mi vzeli pod svoje okrilje“. Tako (v glavnem profesionalni) funkcionarji, naša naloga in interes pa je, da razvijemo principe organiziranja, ki bodo ustrezni našim samoupravnim (ne pa kakršnimkoli) interesom. Nikakor nečemo organizacije, ki bo služila kratkoročnim političnim interesom kogarkoli, pač pa tudi družbeno in mogoče celo sociološko utemeljene principe organiziranja „tistih, ki prihajajo.“

Potozditi se ali ne potozditi se, to je zdaj vprašanje visokega solstva. In tako so TRPE na videz razburkale dostojanstvene

mariborske visokošolnike. Zanimiva zamisel ni prodrla, ker pač ni upoštevala potencialne nevarnosti realnih interesov v konkretni situaciji. Diskutanti nasploh so bili zelo načelni. Bolj in bolj pa imamo občutek, da so se za visoko donečimi besedami skrivali zelo preprosti in enostavni interesi: denar in vpliv, čeprav tega (skoraj) nikoli ni nihče omenil. Če birokrat dobi v roke zamisel, napravi iz nje zakon. Ta zakon pa mu prinese denar in vpliv. Prepričan sem, da bi sicer bilo mogoče TRPE speljati v njihovem duhu, čeprav ne po črki sheme. Da je ekonomska znanost in s tem predmetnik VEKŠ bolj homogena celota, kot pa smeri na VTŠ ali PA, zato bi organizacijo morali prilagoditi sami vsebini in značaju znanosti, povsem drži. Toda, ali je bilo to vprašanje sploh pomembno? Važno je, kdo bo delil denar in od katere TRPE naj bi profesor dobival dohodek. Samoupravni položaj študentov pa je tako ali tako vedno lepo opisan; da izvajanje načel v praksi ne drži, tako ni pomembno.

Kot vidimo, je letošnje poletje politično precej živahno. Zato nismo mogli kar počivati, pa čeprav bi z neizdajanjem številke prihranili nekaj denarja. Tako pa krpamo naše finance in sploh ne vemo, kako dolgo bomo lahko še izhajali. Naši naročniki bodo prav gotovo razumeli, kaj pomeni priložena poštna položnica v tej številki. Sicer pa – s to številko se poslavlja tudi uredniški odbor, za novega pa objavljamo razpis. Do nadaljnjega pa – pozdrav prijateljem.

DAVORIN KRAČUN

7-1972/1526

IV 284 / 12
1972/73

POT DO REŠITVE

Karizmatična osebnost sovjetskega partijskega voditelja Brežnjeva je zavzela svoje mesto tudi v mednarodnem dogajanju. „Slabitev“ državnega in krepitev partijskega vpliva, kot si nekateri razlagajo vzpostavljane intenzivnih stikov med Brežnjem in zahodnimi državami, pomeni pravzaprav le težnjo po usklajitvi logičnega zgodovinskega razvoja odnosov in formalne politične koncepcije. Gre za to, da se dejansko stanje zajame v forme političnega zблиževanja. Kennedijev pristop k temu vprašanju je bil prav tako realističen, ko je šlo za razumevanje novih odnosov. Hiter tehnološki razvoj je ustvaril atomske potenciale na obeh straneh, istočasno pa so se znotraj blokov pojavile težnje po samostojnejši državni politiki. Hladna vojna se je počasi umaknila najprej boječemu, kasneje pa intenzivnemu gospodarskemu in političnemu sodelovanju. Treba je tudi upoštevati, da je v Nixonovem času sodelovanje s Sovjetsko zvezo (pa tudi Ljudsko republiko Kitajsko) postavljeno kor premisa uspešnosti zunanje-političnega nastopanja in kot jamstvo za realiziranje vrste mednarodnih sporazumov, ki presegajo zgolj bilateralni pomen stikov med velesilami. Na ta način postaja tudi vprašljiva Kissingerjeva pentagonalna projekcija današnjega sveta (pet samostojnih središč mednarodne politike: ZDA, SZ, Japonska, Kitajska in Zahodna Evropa). Verjetno predstavlja ta prikaz ameriškega profesorja le poskus zmanjšanja pomena ameriško-sovjetskih bilateralnih zvez. Po tej plati je tudi razumljivo, da si obe velesili prizadevata preprečiti atomski spopad. To potrjujejo sporazumi, ki predvideva, da morata obe strani v 18 mesecih po podpisu doseči dokončen sporazum o kvalitativnem in kvantitativnem omejevanju strateškega atomskega orožja. Verjetno pa je pomembnejša klavzula sporazuma, ki predvideva, da se v primeru kakršnekoli nevarnosti za svetovni mir velesili nujno posvetujeta o rešitvi. Ta mehanizem je relativno nov.

Drugi sporazum (SALT 2) je konkretnjši, zaradi tega pa je tudi težje zagotoviti uresničitev le-tega. 18 mesečni rok, po katerem naj bi obe državi dosegli dokončen sporazum o omejitvi atomske oborožitve, je čas, v katerem Sovjetska zveza lahko doseže ZDA na področju izdelave neodvisno vodenih atomskih konic, ZDA pa lahko povečajo svojo zalogo medcelinskih raket, kjer je do sedaj prednjačila Sovjetska zveza. Absurdna situacija, v kateri govorimo istočasno o hitrejšem tempu oboroževanja, kar naj varuje svetovni mir in o „niveliranju“ sil, ki naj zagotovi postopno ustavljanje oboroževanja. Ne glede na to vidim napredek v razorožitvenem sporazumevanju prav v tem. Do nedavnega je bilo namreč nemogoče pomisliti, da bi ena izmed obeh super sil omejila rast svojih vojaških potencialov.

Vendar deklarirano sožitje skriva svojo temno stran. Zgodovina nas uči, da se z razvojem imperializma porajajo možnosti za vzpostavljane dobrih odnosov tudi s socialističnimi državami, dasiravno skrita stran enega in istega aparata išče možnosti za prevlado na določenem interesnem območju. Kadar gre za Ameriko ali Sovjetsko zvezo, je to manj vprašljivo, vendar danes ne obstajata le ti dve deželi. Diplomacija ima tudi senčne strani, v militariističnih strukturah pa živijo ne le jastrebi, ampak tudi golobi.

-nik

★ KATEDRA ★

IZDAJA SKUPŠČINA SKUPNOSTI ŠTUDENTOV MARIBORSKIH VISOKOŠOLSkih ZAVODOV

Ureja uredniški odbor:
glavni in odgovorni urednik: Davorin Kračun
sekretarka uredništva: Nevenka Vetrin
uredniški rubrik: Janko Vitežnik, Mirč Pestiček, Dušan Zbašnik, Edvard Pukšič
člani uredniškega odbora so še: Tone Čeh, Bogdan Lipovšek, Jože Zagožen, Tone Cerjak, Slavko Gerič, Milan Lampe, Milan Kerkez, Adrian Grizold, Marija Frankovič in Ivan Oman (periskop)
lektor: Edvard Pukšič
likovni urednik: Bogdan Reichenberg
tehnični urednik: Marjan Hanl
fotografija: Ferdo Rakusa
Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SŠ MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor.
Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo.
Cena izvoda je 1,00 din (letna naročnina 15,00 din, za ustanove in podjetja 20,00 din). Tiska CP Mariborski tisk, Maribor.

RAZPIS

(Katedra se bo pomladila)
Skupnost študentov MVZ s svojimi organi in Katedra vas vabita k sodelovanju v uredniškem odboru Katedre. Potrebujemo urednike rubrik in pomočnike ter člane uredniškega odbora za delo pri urejevanju katedrinskih rubrik

- ŠTUDENTSKA
- NOTRANJA
- POLITIČNA
- KULTURNA
- PERISKOP
- ITD.

Vabimo tudi kandidate za
- LIKOVNEGA UREDNIKA
in LEKTORJA.

Prijavijo naj se predvsem študentje MVZ. Važno je, da kandidat pozna problematiko svoje rubrike, pa tudi splošno družbeno-politično in študentsko problematiko.

Če se čutite sposobne in želite soustvarjati pri Katedri, oddajte prijavo do 10. 9. 1973 na naslov: Izvršni odbor skupnosti študentov MVZ, Tyrševa 23, 62000 Maribor - za razpis Katedra.

Pohitite, mesta niso vnaprej razdeljena!

KLUB ŠTUDENTOV

Maribor, junija 1973, zvečer okoli sedmih. Hodim po mestnih ulicah. Povsod je vse polno mladih, ki se, živahno govoreč, sprehajajo po Partizanski, Gosposki, Jurčičevi in delu Vetrinjske ulice. Med njimi je mnogo študentov. Sedijo v Orlu, pri Gradu, Novem svetu, Šibeniku; pijejo pivo, sok, vino ali kaj drugega, se pogovarjajo, šalijo. Nato odidejo domov. Včasih gredo v kino, redkeje v gledališče, disco ali na koncert.

Študenti imajo v Mariboru zelo malo zabave. Sicer res obstaja Klub mladih v Orožnovi ulici z razvitimi klubskimi dejavnostmi in plesi, vendar se na teh plesih zbira večinoma mladina nižjih letnikov srednjih šol (tudi osnovnošolci so med njimi), tako da študent skoraj nikoli ne najde pravega kontakta in se počuti izoliranega. Tudi disco Nr. One v Astoriji je imel študentske dneve, a kaj, ko je zaradi ljubega denarja bilo takrat tam „morje“ ljudi, ki nimajo z nazivom študent prav nič skupnega. Da bi pa tistih nekaj študentskih plesov in domačih zabav izpolnilo študentov prosti čas in njegove potrebe po razvedritvi, skoraj ni mogoče verjeti. V anketi o kulturnem življenju študentov v Mariboru, ki še ni zaključena, si okrog 80 % študentov želi več študentskih plesov, kar je zgovoren dokaz, kako zelo nam primanjkuje zabave.

Mislím, da bi bila idealna rešitev v ustanovitvi kluba študentov. Poglejmo najprej definicijo kluba. Klub je prostovoljna organizacija, ki združuje ljudi, da bi na primeren način preživeli prosti čas. Oblike klubskih dejavnosti so lahko kaj različne. Lahko jih razdelimo takole:

1. Klubska družabna dejavnost, ki vsebuje: ples v organizaciji kluba (standardne in moderne - disco), družabne prireditve (večeri, čajanke z družabnimi igrami in programom) itd.
2. Sportna dejavnost: igranje in tekme v različnih športnih panogah.
3. Kulturna dejavnost: literarni večeri, dramska skupina, predstave.
4. Družbena dejavnost kluba: debate o aktualnih družbenopolitičnih dogodkih s povabljenimi gosti, tribune, demonstracije.
5. Rekreativna dejavnost: izleti, pikniki ...
6. Druge dejavnosti kluba: razni tečajji (plesna šola), sekcije in krožki.

Seveda je potreben predvsem primeren prostor in nujna notranja oprema, da bi klub postal kraj, kjer bi se ob večerih zbirali študentje in jim ne bi bilo treba zahajati v gostilne, kar je nezdravo in v zadnjem času tudi precej drago. Mislím, da bi ob stalnem naraščanju študentske populacije v Mariboru odgovorni ljudje lahko našli čas in sredstva za ustanovitev kluba. Ali ne bi bilo zanj prostora v novi depandansi študentskih domov, ki jo gradijo sedaj?

Kolegice, kolegi, razmislite, propagirajte, sodelujte! Kajti če si ga sami ne želimo, bo klub študentov res ostal vizija.

Jani SIRANKO

»PEACE RESEARCH«

KAJ JE TO?

Nekega julijskega popoldne sva se s Ceylonskim kolegom Sirijem odločila za „napad“ na Mednarodni inštitut za raziskovanje miru (International Peace Research Institute), ki je nedaleč od univerze v Oslu. Za obisk sva se odločila zato, da bi izvedela kaj več o teoriji raziskovanja miru in o delovanju inštituta, še bolj pa zato, da bi se kolegi „peace researcherji“ vendar že enkrat nehali hvaliti in filozofirati ter postavljati „peace research“ v oblake.

Res je, da teorija raziskovanja miru z naglico osvaja Skandinavijo, res pa je tudi, da se je izredno naglo pričela širiti tudi po Evropi.

Na inštitutu naju je sprejel prof. Tord Hoivik, eden od raziskovalcev, s katerim sva se dalj časa pogovarjala in ob tem kar pogosto pogledala na dolgo listo vprašanj, ki sva jo pripravila.

Inštitut za raziskovanje miru (PRIO) je bil ustanovljen 1. julija 1959 kot oddelek inštituta za sociološke raziskave. Kasneje, 1. januarja 1966, pa je bil ustanovljen Mednarodni inštitut za raziskovanje miru in medtem so bili podobni inštituti ustanovljeni že v več državah, vendar pa je ta v Oslu eden od prvih na tem področju sploh.

Danes dela na inštitutu 25 do 30 delavcev in to: raziskovalci, študentje–raziskovalci, raziskovalci–asistenti in administrativno osebje. Razen teh ima inštitut razpredeno mrežo sodelavcev po vsem svetu.

Inštitut je doslej izdal okoli 200 publikacij, izmed katerih sta najpomembnejša „Journal of Peace Research“ in „Bulletin of Peace Proposals“, seveda pa organizira tudi seminarje, simpozije,

mednarodne konference, izdeluje raziskovalne projekte s področja raziskovanja miru, vendar o tem več kasneje.

In kaj je to sploh „Peace Research“?

Prof. Tord Hoivik nama je tako obrazložil:

Vse znanosti se nekako prilagajajo matematiki. Ne faktorji vrednosti, ampak njihova interkonceptija so substanca znanosti. So aplikacija razsodnosti zunanjega sveta in njihov cilj je združiti razne dele znanja v celoto.

Sanj o enotni oziroma združeni znanosti še nismo uresničili, vendar pa obstaja znanost kot zbirka disciplin z različnimi tradicijami in različnim obnašanjem proti določenemu predmetu.

Kot samozavesten rezultat prizadevanj je „peace research“ (raziskovanje miru) star le tri dekade. Je pravkar nastala – nova stvarnost, ki ji še manjka pristnosti oz. uveljavitev med starejšimi disciplinami.

V „peace research“ je graditev discipline seveda drugotnega pomena, če primerjamo njegov obstoj, ki je „grajenje miru“.

Odkar so „raziskovalci miru“ izbrali znanost kot njihov medij za akcije, je njihov efekt odvisen predvsem od kvalitete izbrane znanosti. V prvotnem obdobju je bil „peace research“ preobremenjen z metodologijo, empiričnimi podatki itd.

Kot je Ekkehart Krippendoff predlagal – danes formulacija teorije raziskovanja miru in potrditev nje same ni več sporna, saj sta potrebna faktorja za raziskovanje miru in za funkcioniranje: kritičnost in samostojnost.

Kakorkoli že, s tem se bodo ukvarjali pisci še v bodoče in pa tisti, ki bodo to vse točno sintetizirali. Le-ti bodo imeli čas, da tej teoriji napravijo „telo“.

Da pa bi „peace research“ postal več kot le prostor, kjer se sučejo razna področja, mora seveda imeti vsebino. V tem pogledu je teorija raziskovanja miru še vedno vprašljiva. Prav zaradi tega je potrebno teoretično raziskovati mir, politiko ter reprodukcijo teorije same.

„Peace Research“ smo vedno definirali kot interdisciplinarnost, ki ni vezana ne na sociologijo, zgodovino ali mednarodne odnose. Vprašanje, ki se pri tem postavlja, je, ali je interdisciplinarnost znanost kot nasprotje interdisciplinarnemu pristopu sploh mogoča?

Teorijo raziskovanja miru lahko imenujemo tudi horizontalna znanost, ki jo križajo številne vertikalne posebnosti. Nekaj od teh posebnosti so posebnosti discipline same. Tako kot arhitektura, splošna medicina in podobno predstavlja teorija raziskovanja miru horizontalno posebnost, osredotočeno na nekatere zunanje efekte: učenje, grajenje, blaginjo, zdravje, ki izkoristijo vsako empirično znanje, ki je na voljo. Pri tem je podana možnost ustvaritve raznih vrst teorij in to z efekti, kot so organizirajoč princip. Tako se je „peace research“ v svoji kratki zgodovini pomikal proti tem ciljem, pri čemer je pričel z uporabo orodja drugih disciplin, in s tem orodjem je v začetku uspel.

Razen tega se „peace research“ srečuje z istimi teoretičnimi problemi kot druge znanosti, ki zadevajo v biosfero, vendar pa se mora trdno oprijeti osrednjih odnosov v družbi in njenih lastnosti.

Specifična oblika teorije raziskovanja miru mora biti kauzalna in operativna. Ljudem mora povedati: kaj lahko storijo (operativni način) in kaj bo sledilo njihovim dejanjem.

Jasno je opaziti spreminjajočo se orientacijo čiste in aplikativne znanosti glede na osnovne koncepte.

Zgodovina in ekonomija sta še posebej pomembni za teorijo raziskovanja miru.

Odkar vsakdo želi razumeti družbo, se ukvarja s proizvodnjo, trgovino, financami; potrebujemo ekonomsko znanost, Ampak le-ta mora biti bližja Marxovi politični ekonomiji, tako imenovani novi politični ekonomiji, kot ji pravimo mi, manj elegantni, vendar bolj surovi kot je današnji trg in – zasnovani na znanosti.

Tudi v „peace researchu“ je nekaj takih konceptov, ki so si med seboj nasprotujoči.

Oseba, ki je igrala osrednjo vlogo pri kreiranju te teorije in pri ustanovitvi inštituta nasploh, je prof. Johan Galtung. Njegova zasluga je, da je ideja o teoriji raziskovanja miru zaživela, in to s temi osnovnimi principi:

– da naj bodo raziskave usmerjene tako, da se prikaže kot osrednja vrednost mir, ali drugače: aplikativna znanost;

– prav tako se je uresničilo njegovo prizadevanje, da bo koncept miru dejansko dokončno definiran, pojasnjen in razvit v samem raziskovalnem procesu;

– inštitut naj bo mednarodni, tako da bodo lahko sodelovali tudi tisti, ki niso Norvežani, in to ali pri raziskavah ali v administraciji. Tudi raziskovalni projekti naj bodo izbrani z mednarodnega področja. S takšno osnovo je bilo jasno, da bo PRIO postal „odprta hiša“ za raziskovalce z vseh koncev sveta. In prišli so: raziskovalci vseh starosti, znani in manj znani, nekateri predstavljajoč nekaj več kot samega sebe, drugi kot kolegi z drugih inštitutov in organizacij.

Ko govorimo o delu inštituta teh nekaj let, so bila njegova glavna prizadevanja usmerjena v izbiro široke vrste raznovrstnih problemov. Mir ni bil še nikoli točneje definiran – ne kot „odsotnost vojne“, ampak kot „pozitivni mir“ in to: kreativni in konstruktivni mednarodni odnosi. To pa ne pomeni, da se je PRIO ukvarjal samo s konfliktnimi študijami, ampak tudi s problemi razvoja, posebne napore so terjali prispevki k splošni teoriji in posebne študije s predlogi za konkretne politične odločitve.

In inštitut je šel še korak naprej:

1. januarja 1971 se je kolektiv inštituta odločil za princip ekvalizacije osebnih dohodkov, 1. januarja 1972 pa je začel izvajati to politiko. Nov sistem delitve osebnih dohodkov je zasnovan na principu, da vsi redno zaposleni prejemajo dohodke po splošni lestvici. Razlika v lestvici med najvišjimi in najnižjimi dohodki je 2:1. Trenutno pa ima lestvica 16 stopenj, vsaka stopnja je ustrezna približno enemu letu. Osnova pa so starost, izobrazba in izkušnje. Dejanska razlika med najnižjo in najvišjo stopnjo pa je bila 1,6:1.

Teorija raziskovanja miru je neomejen koncept, je sklenil razgovor prof. Tord Hoivik, tako kot vsako obdobje prinese nekaj posebnega, tako je „peace research“ v tesni povezavi s temi posebnostmi. Doslej pa sta se jasno izoblikovali dve karakteristiki teorije: interdisciplinarnost in aplikativna usmerjenost.

KAKO NEKATERI ŠTUDENTJE VIDIJO SVOJ ZAVOD

NA PEDAGOŠKI AKADEMIJI JE PA TAKO

Pedagoška akademija je eden izmed šestih visokošolskih zavodov v Mariboru. Akademija ima status višje šole, je pa izobraževalno vzgojni in znanstveni visokošolski zavod, katerega namen je vzgojiti in izsolati učitelja za razredni ali predmetni pouk na osnovni šoli. V nekem pojasnili za študente PA piše, da akademija daje visokošolsko izobrazbo prve stopnje. To je res, vendar si ne smemo delati preveč iluzij. Vsem je znano, kakšen odnos imajo nekatere fakultete ljubljanske univerze do mariborskih višjih in visokih šol in njihovih diplomantov. Kljub temu, da daje šola prvo stopnjo visokošolske izobrazbe, vemo, da se ni lahko vpisati na kakšno fakulteto v Ljubljani. Tam ti namreč „prve stopnje visoke šole“ brez diferencialnih izpitov ne priznajo. Pa dovolj o tem, poglejmo, kakšna šola je pravzaprav pedagoška akademija, kakšne študijske razmere vladajo tod, kakšni so odnosi med študenti in profesorji in kako je z organiziranostjo študentov na pedagoški akademiji:

Študij na šoli traja štiri semestre, torej dve leti. Takoj se pa moramo spomniti, da traja poprečni čas od vpisa do diplome štiri leta in štiri mesece. Temu je kriva prava množica vzrokov, ki pa vsi zaenkrat še niso rešeni.

Na šoli je študij organiziran tako, da ima akademija študijske smeri, oddelke in predmetne skupine. Študijske smeri so: razredni pouk v osnovni šoli, predmetni pouk in predmetni pouk v strokovnih šolah in izobraževalnih centrih. Te študijske smeri imajo oddelke. Ti so eno- ali dvopredmetni. Teži se za tem, zlasti na ljubljanski pedagoški akademiji, da bi enopredmetne oddelke ukiniteli, vodstvo PA in profesorje na teh oddelkih v Mariboru pa teh tež nišo sprejeli.

Na mariborski akademiji je enajst oddelkov z dvajset študijskimi skupinami.

Na ODDELKU ZA RAZREDNI POUK se izobražujejo učitelji za pouk na nižji stopnji osnovne šole, v oddelku za KOVINARSKI PRAKTIČNI POUK pa se izobražujejo predmetni učitelji praktičnega pouka in tehnologije. Ti bodo poučevali zlasti na strokovnih šolah. Jezikovna oddelka sta dva. To sta ODDELEK ZA SLOVENSKE JEZIKE IN KNJIŽEVNOSTI IN ODDELEK ZA GERMANŠKE JEZIKE IN KNJIŽEVNOSTI. Slade: ODDELEK ZA GEOGRAFIJO IN ZGODOVINO, ODDELEK ZA BIOLOGIJO IN KEMIJO, ODDELEK ZA MATEMATIKO IN FIZIKO, TEHNIČNI POUK IN FIZIKO, LIKOVNI POUK, GLASBENI POUK in ODDELEK ZA TELESNO VZGOJO in predmet po izbiri. V vseh teh oddelkih se izobražujejo učitelji za višjo stopnjo osnovne šole.

Oglejmo si preglednico študijskih skupin, da pa se bomo dotaknili tudi študijskih razmer na šoli, je ob skupinah navedena tedenska obremenitev študentov, izražena v urah, za vse štiri semestre.

skupina	I. sem.	II. sem.	III. sem.	IV. sem.
slovenščina—angleščina	32	34	31	27
slovenščina—ruščina	32	34	31	27
slovenščina—nemščina	33	33	31	27
slovenščina—srbohrvaščina	31	33	30	27
angleščina—ruščina	31	33	30	27
angleščina—nemščina	32	32	30	27
ruščina—nemščina	32	32	30	27
zemljepis—zgodovina	34	30	29	27
biologija—kemija	34	32	28	32
matematika—fizika	32	33	27	24
tehnik—fizika	35	35	32	30
likovni pouk	32	33	30	28
glasbeni pouk	33	34	28	30
razredni pouk	26	28	31	24
telesna vzgoja—biologija	34	35	31	34
telesna vzgoja—zemljepis	32	32	33	30
telesna vzgoja—ruščina	32	36	33	29
telesna vzgoja—angleščina	32	36	33	29
telesna vzgoja—nemščina	33	35	32	29
kov. pouk s tehnologijo	33	27	26	30

Iz te preglednice pa ni vidna dejanska obremenitev, ker niso vštete ure telesne vzgoje (2 uri tedensko) za prvi in drugi semester in ure obveznih hospitacij in nastopov za tretji in četrti semester. Prav tako ne smemo pozabiti na pedagoško prakso, ki jo mora študent opraviti v semestralnih počitnicah za prvi in prav tako za drugi letnik.

Preglednica nam kaže, da je treba študij na pedagoški akademiji vzeti precej resno. Ob pravilni organizaciji dela, ob pravih študijskih metodah in normalni meri zavzetosti ter vestnosti pa se je še vedno izkazalo, da tudi na pedagoški akademiji začetniške težave niso nepremostljive.

Ob študijskih razmerah, ki niso ravno preveč lahke, odnosi med obema subjektoma vzgojno—izobraževalnega procesa, moram priznati, stalno kotirajo dokaj visoko. Pedagoška akademija je znana po tem, da so odnosi med študenti in profesorji na nekaterih oddelkih zelo dobri in da temelje na res humanih in samoupravnih odnosih. Med te oddelke lahko z gotovostjo štejemo oddelke za zemljepis in zgodovino, oba jezikovna oddelka in vse druge, da ne bo zamere s katerekoli strani.

Ce se v stikih med študenti in profesorji kdajpakdaj pojavijo slabi odnosi, se nam poraja vprašanje, kdo je kriv ali kaj je tega krivo. Zavedati se moramo, da smo te destruktivne v veliki meri krivi študentje sami, naša slaba organiziranost, tako politična kot delovna.

Na pedagoški akademiji deluje študentska organizacija, ki je poprečna, vedno ni med najbolj delovnimi, vendar ni slabša kot na drugih šolah. Zopet se lahko vprašamo, kdo je glavni krivec? Eden glavnih krivcev je pa gotovo preobremenjenost, ki pušča svoje zle posledice na vsakem koraku, pa če se se tako izgovarjamo na pridobivanje delovnih navad, vestnosti, vztrajnosti itd. . . . itd.

Pedagoška akademija je vsekakor šola, ki bi po svoji funkciji in specifičnosti družbenega položaja, za katerega se izobražujejo in tudi vzgajajo njeni študentje, mogla in morala dati študente, ki bi bili aktivni na vseh področjih študentskega gibanja in vzgojno—izobraževalnega procesa samega. Temu vedno ni tako, čeprav se lahko pohvalimo s tem, da so posamezniki postali vidne osebnosti študentskega življenja v Mariboru. To pa nas ne sme zadovoljiti in nas tudi ne zadovoljuje. Študentje, ki so aktivni, so v marsičem oškodovani, med drugim se podaljšuje tudi doba njihovega študija.

Mislím, da so nam vsa dejstva, ki smo jih spoznali, povedala svoje in nas opozorila na napake, ki jih delamo sami. Potrebno je, da vsi tisti, ki bodo postali študentje pedagoške akademije, spoznajo ob formalni in površinski sliki institucije tudi njeno drugo plat, saj lahko le tako upamo, da se bodo nekatere slabosti izgladile in popravile.

Do sedaj sem namenoma iskal temnejšo stran študija na pedagoški akademiji, sedaj pa moram priznati, da na celotni sliki vsega študijskega režima vsekakor prevladujejo svetle barve. Slabosti, ki sem jih našel, prav gotovo ne veljajo samo za pedagoško akademijo v Mariboru, ampak tudi za vse druge šole v sklopu združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. Moj namen ni bil, da bi prepotencial nekaj slabosti, ampak je bil predvsem ta, da bi vsi bodoči študentje spoznali realno sliko študija v Mariboru, h kateri sodijo tudi vse pohvale, ki jih bom napisal na rovaš pedagoške akademije.

Ko govorimo o pedagoški akademiji, ne smemo pozabiti na nastajanje novega univerzitetnega centra v Sloveniji. Pedagoška akademija v Mariboru je kot visokošolska ustanova eden najpomembnejših temeljnih kamnov novo nastajajočega samoupravnega modela univerze. Ko so že pred leti govorili o nastajanju univerze v Mariboru, so pobudniki te inovacijske zamisli tretirali pedagoško akademijo kot osnovo filozofski fakulteti. Filozofske fakultete ne bo, vendar — tudi pri novem modelu univerze bodo temeljne raziskovalne pedagoške enote sedanje pedagoške akademije center družboslovnih znanosti.

Med drugim velja omeniti še to, da ima pedagoška akademija vse možnosti, da postane štiriletna šola. Mimogrede rečeno: pedagoška akademija je bila prva visoka šola v Mariboru, vendar je bila kasneje degradirana. Sedaj se zamisli o PA kot visoki šoli vedno bolj približujejo resničnosti. Počasi se uresničujejo zamisli o novem šolskem objektu, ki bo nedvomno pospešil razvoj infrastrukture pedagoške akademije same in obenem nove mariborske univerze. Podaljšanje študija in nova zgradba pedagoške akademije sta tudi potreba in hkrati največja želja vseh na šoli, tako profesorjev kot študentov.

Bodoči kolegi, študentje, morda ste si lahko izoblikovali vsaj nekaj predstav o šoli, na katero se vpisujete. Če boste uspeli odpraviti napake, ki jih boste srečevali zlasti pri svojem delu, bodo leta študija na pedagoški akademiji nepozabna.

Naj vas pri študiju vedno spremlja dejstvo, da se izobražujete za poklic, ki velja v naši družbi za enega najbolj častnih; zaenkrat je na žalost samo še premalo materialno ovrednoten. Mnogo uspeha!

EDVARD PUKŠIČ

POGOVARIAJTE SE O ŠOLANJU

Študij je prijeten in pomemben del človekovega življenja. Ni dvoma, da imajo ljudje, ki so nekoč pričeli s kakim študijem in ga niso dokončali, v kasnejšem življenju stalne psihološke probleme. Preprosto bi rekli, da se sekirajo. Torej — pozor! Predvsem začetniki ali bruci! Začetek je težak, je hkrati mejnik med dobrim študentom in slabim študentom. Le redkokdaj človek uspe ob slabem startu nadoknaditi zamujeno.

Pogovorimo se torej, kako je, ko pridete na VEKŠ. Izberite si primerne sogovornika (nikar „medveda“ t. j. nekoga, ki vam bo dal veliko koristnih nasvetov o „luftanju“).

Pršli boste skozi vrata učenosti in zagledali velik krožnik z znanjem. Pojedli boste kaj s tega krožnika in se odžejali skozi lijak učenosti. Nikar takih predstav! V visjih šolah in seveda tudi na VEKŠ je treba pokazati veliko samostojnosti, da človek pride do znanja in do izpitov. Ze informacije lahko gredo mimo nas, če ste preveč zaspani. Pomembne novice boste lovili sproti, na oglasni deski. Videli boste pridobitev študentske organizacije (šolsko tablo), in tudi tam bo kreda pustila kaj zanimivega za vas. Seveda bodo k vaši obveščeni pripomogli se lepaki. Kaj kmalu se boste morali navaditi na „lov za informacijami“ in seveda boste razumeli pomen obveščeni. Nikar, prosim, ne mislite, da čas ne bo vaš gospodar. Kar presneto hitro obrne leto in vas postavi pred dejstvo. Sestevek vseh vaših zehajočih dni vas more pripraviti do temeljitega padanja. Začudeno boste zrlí one, ki so se redno zanimali za dogajanja in zbrano sledili ter študirali.

Dobrohotno vas naj opozorim na nekaj pasti. Mnogim je znana in nekaterim le razumljiva resnica, da so kolegi, ki se radi hvalijo. Slišali boste pravilice o tem, da se sploh nič ne učijo. Samo tri dni se bodo pripravljali za kak izpit in ga naredili s tri. Seveda, če bi se pripravljali za 4, bi bili potrebni štirje dnevi!

Nikar ne verjemite takim hvalisavcem. Poprčje kaže, da se mora vsak temeljito pripraviti, ker so ventili do diplome zelo ozki. Nemaokrat se more pripetiti, da človek pade. Izmislili so si šalo, da je spomenik pred VEKŠ spomenik padlemu študentu. Dobro! Ne jemljite resno mojih nasvetov. Pojdite, pogledite in padite! Padite enkrat in petkrat in . . . Kolegi vas bodo prehiteli, kar pa ni preveč zabavno.

Na misel so mi prišli še nasveti za vas. Pomagali vam bodo ob vključitvi v izvenšolsko dejavnost. Imeli boste časa na pretek, da delate na kakem področju izven študija. Pazite pri tem, da ne boste prevzeli preveč funkcij. Bla, bla, bla . . . Na čuden način boste „gagal“ in se čudili, da je študij tako težak. Če niste nadpoprečno inteligentni, vam utegne zmanjkati časa.

Dobro. Kaj bi pa vi mene vprašali? Mogoče ne govorim ravno o tem, kar vas najbolj zanima? Veste — predvidevam, da ste podatke o šolanju dobili v prospektih. Mogoče je bolje, da vas osebno nagovarjam. Da vam povem še kaj o konkretnem delu. Mogoče to: zadnjič sem bral o študiju Marka Spizta. Včasih je delal po osem ur na dan in dosegal študijske uspehe. Nič vam ne bo škodilo, če ga posnemate. Verjetno ga boste prehiteli (seveda ne na plavalnem ampak študijskem področju). V kakih dveh letih boste pripravili do diplome. Včasih je nevaren tudi „ta boljši“ element s plavimi očmi. Seveda ne propagiram „abstinence“ na tem področju. Na VEKŠ je tako pestro, da se plača nekoliko približati pestrim barvam. Vendar, v nobeno smer nikar preveč. Vozite Odisejevo barko mimo nevarnih čeril!

O profesorjih? ! Hm. Mogoče bo kdo mislil, da se jim prilijujem in pač pišem dobro ter slabega ne omenjam. Ne gre za to. Profesorji po večini zaslužijo po oceni nekaterih kolegov oceno odlično. Seveda je stvar vprašljiva včasih neposredno po „padenem“ izpitu. No, po opravljenem je zopet bolje.

Dovolj je! Mogoče se še najdemo in pomenimo. Sicer pa velja poskusiti in imeti odprte oči in možgane. Ni vrag, da ne bi v nekaj tednih kanile v njih vse bistvene podrobnosti. Kolegi, bodoči študentje, nasvidenje!

ZDENKO DVORNIK

KAKO NEKATERI ŠTUDENTJE VIDIJO SVOJ ZAVOD

KAKO NEKATERI ŠTUDENTJE VIDIJO SVOJ ZAVOD

VIŠJA PRAVNA ŠOLA

Višja pravna šola je visokošolski zavod, ki vzgaja za posamezna področja oziroma panoge gospodarstva kakor tudi za področja družbene dejavnosti strokovnjake z višješolsko pravno izobrazbo.

USTANOVITEV ŠOLE

Veliko pomanjkanje pravnih kadrov na vseh področjih družbenih dejavnosti je leta 1959 vzpodbudila tedanjega predsednika vrhovnega sodišča SRS tovariša Vlada Krivica, da je sprožil misel o ustanovitvi višje pravne šole v Mariboru. Za prva študijska leta po ustanovitvi šole je bilo značilno izredno majhno število rednih študentov, po drugi strani pa veliko število izrednih študentov. Prav zaradi visokega števila izrednih študentov je šola v naslednjih letih svojega obstoja organizirala študijske centre za izredne študente v Celju, Postojni in Kranju, težnja po ustanovitvi takega centra pa je tudi v Kopru.

UČNI PROGRAM

V študijskih obveznostih so izenačeni tako redni kot izredni študentje. Učni program kot tudi učni načrt je prilagojen materiji, ki je za delovno mesto, za katera šola vzgaja kadre, najvažnejša. Učni program je dosledno prilagojen potrebam prakse. Študentje višje pravne šole morajo v svojem dvoletnem študiju opraviti večje število seminarjev iz področja delovnih razmerij, ustavnega prava, kazenskega prava in drugih predanih predmetov. Za jasnejšo sliko študijskega programa navajam predmete:

I. letnik

ustavno pravo, javna uprava, organizacija pravosodja, uvod v pravoznanstvo, sociologija, gospodarsko pravo, ekonomika SFRJ, rodbinsko in osebno pravo.

II. letnik

evidenca pravnih razmerij, javne finance, knjigovodstvo, upravni postopek, osnove kazenskega prava s postopkom, osnove civilnega prava I, osnove civilnega prava II, osnove delovnega prava in civilno pravni postopek. Specifična za višjo pravno šolo je oblika skupinskih izpitov, t. j. t. im. „trojčka“ in „dvojčka“, ki jih razen Pravne fakultete v Ljubljani drugi visokošolski zavodi ne poznajo.

ŠTUDENTSKO SAMOUPRAVLJANJE

Študentje višje pravne šole v Mariboru ves čas od ustanovitve enakopravno sodelujemo v organih družbenega samoupravljanja. Prav tako smo vključeni v sam učni proces, tako da študente ocenjujemo delo profesorjev in njih učne pripomočke v vsakoletnih anonimnih anketah. Mislim, da študentje to obveznost izpolnjujemo odgovorno in objektivno ter tako dajemo tudi naš prispevek k izpolnjevanju učnega programa in dela profesorjev na šoli.

Na žalost pa že nekaj generacij nazaj ni zaživelo delo v svetih letnikov in študentski organizaciji. Krivda je seveda na nezainteresiranosti študentov. Pogoji za delo so, saj ima študentska organizacija oziroma svet I. in II. letnika na razpolago svoj kabinet, ki je na žalost neizkoriščen, finančna sredstva in ne nazadnje pomoč profesorjev šole.

Študentje višje pravne šole smo povezani s Pravnimi fakultetami po Jugoslaviji v skupni organizaciji – Interfakultetna konferenca pravnih fakultet Jugoslavije. Posvetovanja v okviru te konference niso bila omejena samo na razpravljanje in formiranje o študiju in problemih študija na posameznih fakultetah, temveč na utrjevanje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov v okviru manifestacij: marš pravnikov po partizanskih poteh in pravi, da – športno srečanje študentov prava Jugoslavije. Seveda pa redno sodelujemo tudi v športnih in kulturnih prireditvah mariborskih študentov.

Višja pravna šola je po 10 letih obstoja dosegla s kvalitativnim delom na šoli vse večje zaupanje mladih ljudi, zato se kaže v vsakoletnem večjem številu rednih študentov. Danes je vedno več vprašanih s strani študentov glede razvoja višje pravne šole v visoko šolo. Natančnega odgovora se ni. Zato je edina pot za nadaljevanje študija Pravna fakulteta v Ljubljani. Upamo pa, da bodo diplomanti I. stopnje lahko čimprej nadaljevali študij prava na II. stopnji v Mariboru.

DUŠAN NAJDIČ

VEKŠ SKOZI OČALA BIVŠEGA BRUCA

V pomoč in orientacijo sedanjim zelenim glayam. Bruculje in bruci, pozdravljeni na VEKŠ. Vaša nova šola ima tri stopnje: vsaka traja dve leti – štiri semestre in na koncu vsake stopnje delate diplomsko (magisterij na tretji). Študijske smeri se delijo na komercialno in finančno; komercialna se deli dalje na prvi stopnji na splošno komercialno, zunanjo trgovino in turizem in gostinstvo, finančne pa na bančništvo, finance in knjigovodstvo – informatiko.

Študij sam sestavlja obiskovanje predavanj in vaj, pisanje obveznih in neobveznih testov, študiranje doma in izpiti. Svetujem ti, bruc, napravi si načrt študija – vzemi koledar v roke, vpiši vanj datume testov in izpitov in začni študirati pravi čas. Pravi čas pomeni narediti vse izpite prvega semestra v prvem roku in imeti junija pogoje za vpis v drugi letnik. V prvem letniku boš poslušal predavanja osnov ekonomije, kot so politična ekonomija, gospodarjenje podjetij, knjigovodstvo, statistika, splošno gospodarsko pravo itd. Opozorjam te, da delas sproti, če ne, se ti bo nabralo toliko študijske tvarine poleti, da bo šel večji del počitnic k vragu.

Snov se podaja na predavanjih, zato je tam včasih dobro poslušati in si kaj zapisati. Na vajah se snov utrjuje, in če boš obiskoval in sodeloval na večini predavanj in vaj, študij ne bo težak. Pozabi na profesorje iz srednje šole. Na VEKŠ je profesor študijski kolega, ki ga sicer vikamo, a lahko

pridemo k njemu kadarkoli in se pogovorimo. Njegova glavna naloga je posredovati svoje znanje in ni bojazni, da bi te vrgel iz kabineta, če prideš k njemu s študijskim problemom. Asistenti so vmesna stopnja med profesorjem in študentom. Vodiijo vaje in so na šoli predvsem za to, da jih kaj vprašamo. Nikar se jih ne bojte, saj ne grizejo (vsaj po mojih izkušnjah ne)!

Na VEKŠ imamo razvite samoupravne odnose. Študentje enakopravno sodelujejo v vseh organih šole, in če se vase mnenje ne ujema s profesorjem, se nikar ne bojte njihovega maščevanja. Na šoli so: pedagoško-znanstveni svet šole, sveti oddelkov in razne komisije (materialna, študijsko-planska itn.), ki si prizadevajo izboljšati in dopolniti študijski proces in delovanje študentov na šoli. V vseh komisijah in svetih, ki so organi šole, so predstavniki vseh letnikov. Študenti – predstavniki vsakega letnika – pa tvorijo svet letnika, ki obravnava predvsem probleme letnika in jih posreduje dalje. Imamo tudi skupščino študentov in njen izvršni organ – izvršni odbor šole, kjer se rešujejo predvsem problemi študentske dejavnosti v šoli in v okviru Združenja visokošolskih zavodov Maribor. Izvršni odbor organizira vso izvenštudijsko dejavnost (tekmovanja, plesi...) in obstaja zato, da rešuje probleme študentov (razen osebnih seveda). Bruc, če te bo kaj težilo, pridi na izvršni odbor.

Svetujem ti, da, ko prideš na šolo, to najprej prehojiš po dolgem in počez in si zapomniš lego predavalnic in važnejših kabinetov, sicer te bodo kot željnato glavo stare bajte pošiljale na vse mogoče strani, samo na pravo ne. Osnovni napotek naj ti bo: vse informacije dobiš v referatu pri linicah v prvem nadstropju, formularje za frekvencijska potrdila, prijavnice in odjavnice za izpite pri vratarju, druge informacije pa v študentski sobi nasproti predavalnice ena.

Za zabavo poskrbimo delno mi, ker prirejamo brucovanje in študentske plesne, katerih udeležba je „obvezna“; delno pa si organizirate srečanja letniki ali skupine sami. In svojih izkušenj pa ti povem, da so bila interna srečanja vedno „klasa“. Sicer pa, na svidenje na VEKŠ, bruc!

JANI SIRANKO

VISOKA TEHNIŠKA ŠOLA

Pred več kot deset leti se je iz potreb industrijskega zaledja izoblikovala zamisel o ustanovitvi Višje tehniške šole v Mariboru. Dalekovidno in širokopotezno po naj sodobnejših načelih razvoja visokega šolstva v svetu je bila z zakonom skupščine socialistične republike Slovenije ustanovljena dne 26. novembra 1959.

Šola posreduje študentom na znanstvenih osnovah zasnovano poklicno izobrazbo, ki jih usposablja, da se kot inženirji strojništva, elektrotehnik, gradbeništva, kemije in tekstila zaposlijo v industriji, trgovini ali upravi, ali pa da na ustrezni tehniški fakulteti nadaljujejo visokošolski študij.

Osnovni elementi študija so:

- teoretična predavanja v okviru študijskih programov;
- računske in eksperimentalne vaje in programi, ki dopolnjujejo predavanja;
- strokovne ekscurzije in počitniška praksa;
- samostojno diplomsko delo;
- individualni študij.

Za eksperimentalne in konstruktivne vaje in samostojna diplomska dela so študentom na voljo sodobno opremljeni laboratoriji. Za individualni študij pa bogata knjižnica s čitalnico, ki ima nad 11000 knjižnih enot.

Vpisni pogoji:

Na visoko tehniško šolo v Mariboru se lahko vpišejo:

- tisti, ki so z uspehom končali šolanje v gimnaziji ali ustrejni srednji strokovni šoli, katere učni program za matematiko, fiziko in kemijo je po obsegu enak programu teh. predmetov v gimnaziji;
- tisti, ki so z uspehom končali šolanje v srednji šoli, kjer učni program iz matematike, fizike in kemije ni enak programu gimnazije, v ustrejni industrijski šoli ali kaki drugi strokovni šoli s praktičnim poukom ali vajenski šoli, ali pa ustrejni vojaški šoli za aktivne podoficirje ali vojaške uslužbence, na katerih je trajalo šolanje vsaj tri šolska leta in z uspehom opravijo sprejemni izpit;
- tisti, ki niso končali ustreznih šol, če so bili vsaj štiri leta na uspešnem praktičnem delu, ki ustreza smeri študija, v gospodarstvu ali kakšni drugi družbeni dejavnosti in z uspehom opravijo sprejemni izpit.

Kot ustrežne šole se štejejo tiste, kjer je bilo končano šolanje tiste smeri, ki ustreza eni izmed uvrstitev na tej šoli. Ustreznost učnega programa in šole preverja v nejasnih primerih študijska komisija Visoke tehniške šole v Mariboru ter po predloženih podatkih o tem tudi odloča.

Kot izredni študent se lahko vpiše na šolo tisti, ki je v stalnem delovnem razmerju, ali tisti, ki iz drugih opravičenih vzrokov ne more obiskovati pouka kot redni študent in izpolnjuje navedene pogoje.

Predavanja in vaje trajajo na prvi stopnji dve leti in pol (5 semestrov). Izjema je le strojništvo, ki daje možnost študija druge stopnje in traja 8 semestrov, s tem, da je 5. semester v prvi stopnji prehodni. Ob koncu študija mora študent izdelati diplomsko nalogo in jo zagovarjati pred diplomsko komisijo ustreznega oddelka.

Oddelki, ki sestavljajo Visoko tehniško šolo v Mariboru, so:

- Strojništvo
  - tehnološki
  - energetski
  - tekstilna tehnologija
- Elektrotehnika
  - energetika
  - elektronika
- Gradbeništvo
  - gradbena operativna
  - gradbena komunalna
- Kemijska tehnologija

Odnosi učiteljev – študent na šoli so zelo dobri in mislim, da so v veliki meri odvisni od pripravljenosti študentov po sodelovanju. Akcije, ki jih je študentska organizacija izvajala, so naletele na razumevanje večjega dela učiteljev in asistentov. Študentska organizacija na šoli je v tem letu naredila velik korak naprej v organizaciji in povezovanju študentov po letnikih in oddelkih ter pokazala, da je tudi na Visoki tehniški šoli interes za kulturno udejstvovanje.

MILAN KERKEZ

KAKO NEKATERI ŠTUDENTJE VIDIJO SVOJ ZAVOD

ZAKAJ UČITELJI ODHAJAJO?

Šola in sleherni učitelj v njej oblikujeta in razvijata osebnost naših bodočih delovnih ljudi, sodelavcev in državljanov socialistične družbe, graditeljev socializma. Tako je sleherni učitelj graditelj sto in sto mladih človeških individuov, sto in sto osebnosti, ki se bodo že v nekaj naslednjih letih uveljavile v naši ljudski skupnosti kot državljani z vsemi državljanskimi in tudi z družbenimi pravicami in dolžnostmi.

Če prelistavamo katerokoli knjigo pedagogike, bomo našli v njej takšno ali pa vsaj podobno opredelitev učiteljevega položaja in dela. Jasno je, da bo od učiteljevega dela in vzgojnega prizadevanja v veliki meri odvisno, kakšni bodo današnji otroci kot državljani jutrišnjega dne. Vrednost učiteljskega poklica determinira sam položaj človeka v socialistični družbi. Bistvo socializma je v človeku, v njegovih odnosih do sočloveka, do ljudske skupnosti, v njegovih odnosih do dela, do naše skupne lastnine in naših bogastev, skratka, do vsega življenja in naše življenjske stvarnosti. Učiteljski poklic bi moral pomeniti v socialistični družbi mnogo več, kakor je pomenil nekoč. To je poklic vzgojitelja novih človeških rodov in s tem zavzema eno najbolj častnih, pa tudi eno najodgovornejših mest v socialistični ljudski skupnosti.

Pričakovati bi bilo, da bo tako odgovoren poklic, ki ga eni štejejo za najbolj častno službo, iskan, in da bo v največji meri zadovoljeval posameznika, njegove potrebe, vse, od primernih bioloških vse tja do sekundarnih socialno-družbenih. In za Kontrast:

Slovensko osnovno šolstvo se je v zadnjem letu znašlo v skrajno neprijetnem položaju, ki mu lahko iščemo vzrok tako v materialni kot v kadrovski problematiki slovenskega učiteljstva. Učitelji zapuščajo šole, dela in zaslužka iščejo v drugih delovnih organizacijah. To so resnice, ki polnijo strani dnevnega tiska; vsaj tiste z malimi oglasi in razpisi, drugače si tako redkokdaj opa odprto pogledati resnici v oči; in utesnjujejo dihanje v vzgojno izobraževalnih ustanovah osnovne stopnje.

Od prvega januarja do tridesetega aprila letošnjega leta je odšlo iz slovenskih osnovnih šol 92 učiteljev, delovno razmerje pa je prekinilo še 24 honorarno zaposlenih prosvetnih delavcev. Poleg tega je zapustilo razne slovenske strokovne šole 31 učiteljev, tako da znaša skupno število vseh, ki so prekinili delovna razmerja na strokovnih in osnovnih šolah, 143 redno zaposlenih učiteljev in 30 honorarno zaposlenih prosvetnih delavcev.

Te številke nas opozarjajo, da smo s kadrovsko politiko na slovenskih osnovnih in strokovnih šolah zašli v slepo ulico, iz katere pa ne znamo najti izhoda. Ta slepa ulica ima še globlje družbene vzroke, vendar o tem kasneje.

Učitelji na svojih delovnih mestih niso zadovoljni, to je dejstvo, ki mu ne gre oporekati. Krizno situacijo, ki nastaja, prikazuje tudi število prostih delovnih mest v osnovnih šolah, oziroma koliko učiteljev na naših osnovnih šolah manjka. V podatke niso vštete potrebe strokovnih šol.

Na 331 slovenskih osnovnih šolah, vseh skupaj jih je 415, manjka 293 učiteljev razrednega pouka in 104 učitelji za podaljšano bivanje v šoli. Razpisanih je bilo 144 mest za učitelje slovenskega jezika, 42 mest za učitelje srbohrvaščine; manjka 187 učiteljev matematike, 176 učiteljev fizike, 133 učiteljev tujih jezikov, 77 učiteljev zgodovine, 48 učiteljev kemije in 57 učiteljev biologije. Na 415 osnovnih šolah, kolikor jih je v Sloveniji, manjka torej skupno 1261 učiteljev.

Če bi na šolah strogo zahtevali ustrezno kadrovsko zasedbo, bi glede na to, da je na poprečni slovenski osnovni šoli zaposlenih dvajset učiteljev, ob začetku prihodnjega leta, če gledamo samo na število, morali zapreti čez 60 osnovnih šol. To je število, ki naj rabi samo za ilustracijo obstoječega stanja. Zanimivo bi bilo obdelati vprašanje, zakaj je prišlo do takšnega kadrovskega primanjkljaja v učiteljskih vrstah.

Po teoretičnih razglabljanjih slovenskih pedagogov je delovno območje učitelja mnogo širše, kot ga sama beseda učitelj nakazuje. Učitelj se ne more zadovoljiti s tem, da učenca samo izobražuje, ker je njegovo poslanstvo vzgojno-izobraževalno. Tudi Zakon o osnovni šoli poudarja vzgojno-izobraževalne naloge šole, poleg tega pa postavlja šolo in učitelja v nujno življenjsko okolje, iz katerega izhaja učiteljevo poslanstvo in zaradi katerega učitelj vzgojno-izobraževalno vpliva na mladino ter jo usposablja za delo in življenje v tem okolju.

S tem pa so nakazane že tudi glavne naloge učiteljevega dela, ki prav tako delno osvetljujejo delovno območje prosvetnega

delavca na šolah osnovne stopnje.

Učiteljevo delo obsega:

- vzgojno izobraževalno delo v šolski in izvenšolski dejavnosti mladine;
- učiteljevo pedagoško-kulturno delo v ožjem in širšem splošnem okolju;
- učiteljevo tesno sodelovanje z družino in družbo, v kateri šola deluje;
- utrjevanje in pridobivanje novih znanj s strokovnega področja (permanentno izobraževanje).

„Učiteljeva prva in najvažnejša naloga je njegovo vzgojno-izobraževalno delo v šolski in izvenšolski dejavnosti mladine. Že sama ta naloga je mnogo širša, kakor smo jo poznali v preteklosti, ko je bila učiteljeva glavna naloga izobraževalno-vzgojno delo v šoli.“

„Opozarjam bralce, da je v sodobni socialistični pedagogiki dobil atribut VZGOJNI primaren in glavni poudarek, medtem ko je še nekaj desetletij nazaj bilo zgolj IZOBRAŽEVANJE tisto, ki je veljalo za glavno delovno področje učitelja.“

„Na eni strani je postala ta naloga globlja in odgovornejša, ker smo ji dali poudarek na vzgojnem delu. Na eni strani pa se je močno razširila, ko smo učiteljevo delovanje obvezno razširili tudi na otrokovo izvenšolsko delovanje. Že ta naloga sama namreč nujno povezuje učiteljevo šolsko delo z njegovim okoljem in terja od njega, da se čim tesneje povezuje z družino in družbo. Izvenšolsko delo mladine zajema namreč toliko najrazličnejših oblik in metod dela, da učitelj sam in tudi v sodelovanju z drugimi učitelji na šoli teh nalog ne bi mogl uspešno uresničiti.“

Čeprav je učiteljeva prva in najvažnejša naloga njegovo vzgojno-izobraževalno delo v šolski in izvenšolski dejavnosti mladine, pa bi le težko degradirali druge naloge na manj pomembna mesta, ker se vse združujejo v integralno celoto učiteljevega dela.

Teza, da je lahko učitelj dober prosvetni delavec, čeprav ne deluje nikjer razen na šoli, ni logična in je prav tako ne moremo potrditi. Že misel takšna sama je zgrešena. Takšen učitelj je lahko le odličen metodik, morda tudi dober psiholog ali pedagog, če je sposoben svoje delo psihološko in pedagoško in odnose do učencev analizirati, ugotavljati, razvijati in usmerjati. Kljub vsemu pa je vse njegovo prizadevanje enostransko, pomanjkljivo. Zakaj?

Učitelj ni povezan z življenjem, če svojega vzgojno-izobraževalnega dela ne gradi na zakonitostih živega dogajanja in stvarnosti. „Dober učitelj-vzgojitelj je lahko samo človek, ki živi polno življenje svojega okolja in ki je s svojim okoljem, to je z družbo povezan v celoto. Tak človek pa je v največji meri zavzet tudi za napredek in rast svojega okolja. Ne samo, da to rast razume, spremlja in opazuje, temveč nanjo s svojimi prizadevanji, s svojim delom – vpliva. Posega v njeno družbeno, gospodarsko in kulturno življenje, k njeni rasti prispeva delež po svojih močeh in sposobnostih in se tako uveljavlja kot učitelj, družbeno-pedagoški delavec svojega okolja in soustvarjalec novega življenja.“

Kje bi lahko torej iskali že prej omenjene družbene vzroke perečega stanja kadrovske politike in možnosti na slovenskih osnovnih šolah?

Naša družba tenutno ni zmožna spoznati, opredeliti in oceniti učiteljeve vloge v splošnem družbenem razvoju. Mislim, da ni več potrebno pojasnjevati, kako osnovno šolstvo vpliva na intelektualni in splošni razvoj neke družbe.

Odhodu učiteljev botrujeta torej dva faktorja. Osebnih dohodki učiteljev so prav ponižujoče majhni, poprečno okoli 180 starih tisočakov, ob številnem nadurnem delu morda 200 starih tisočakov, da učitelja prav gotovo ne morejo motivirati za nadaljnje delo na izobraževalnih ustanovah osnovne stopnje. Laiki zagovarjajo nizke osebne dohodke učiteljev s številom delovnih ur in s sorazmerno dolgimi počitnicami, v svojem neznanju in nepoučenosti pa negirajo učiteljevo delo, ki se odvija po opravljenem delu v šoli. Pisanje priprav, popraviljanje šolskih nalog, vodenje raznih zapiskov in opažanj ter permanentno izobraževanje vzame prav toliko časa kot tisto vidno in laikom otipljivo delo v razredu.

Najvažnejši činitelj, ki učitelje najbolj ponižuje in zapostavlja, pa je družbena neprizadetost, nepriznavanje velike vloge in dela, ki ga v naši socialistični skupnosti morajo učitelji brezkompromisno opraviti.

Zato ni čudno, če prosvetni delavci že dalj časa izrekajo javno kritiko tako nezainteresirani družbi in tudi takšni politiki porazdeljevanja družbenega dohodka, ki zapostavlja eno najosnovnejših oblik družbenega življenja, izobraževanje v svoji osnovni stopnji.

POSKUS OPREDELITVE REFORME VISOKEGA ŠOLSTVA

DUŠAN ZBAŠNIK

Današnja univerza je produkt srednjeveške univerze (Universitas magistrorum et studentium, Bologna, Paris), ki ga je še korigiral koncept o enotnosti znanosti in pouka ter o ločevanju univerze od družbe in politike. Tak koncept je v temelje berlinske univerze vgradil leta 1809 njen prvi rektor Humboldt. Univerza je združenje fakultet kot organiziranih enot za posredovanje in sprejemanje znanja, ki pa ni nujno le strokovno, ampak se morajo v posredovanem znanju kazati vzročne zveze. V univerzo so zružene različne fakultete (facultas=možnost); univerza karakterizira univerzalnost, celovitost razmišljanja in filozofsko povezavo. Model današnje univerze ki je zasnovana v glavnem na tradiciji, je prav takšen.

Vendar pa ta sodobni model stare univerze pada v krizo. Opažamo škodljive posledice delitve univerze na fakultete, kar je zgolj posledica skrbno varovane visokošolske avtonomije; opažamo brezoseben odnos predavatelja do množice študentov na predavanjih in izpitih, pomanjkanje samoodločanja študentov v organih visokošolskih ustanov, tradicionalizem v vsebini in metodah pouka ter razrahljano povezanost visokošolskih ustanov z gospodarstvom in družbo. Univerze v Jugoslaviji so se prilagodile družbeno-ekonomskemu sistemu ter sprejele številne reforme tradicionalnega modela univerze. Vendar se v bistvu še niso znebile značilnosti tega togega modela, in potrebovali bomo še mnoto časa, da se bodo univerze podredile vsem reformatorskimi zahtevam, ki so vnaprej zgodovinsko obdelane in utemeljene. Vsekakor bodo v zvezi z ustavnimi amandmaji morali preresetati svojo organizacijo. Pregledati (in nedvomno spremeniti) bodo morale sistem pouka, ki sestoji iz verbalnega in formalnega prenašanja znanja ter ustvariti nov sistem, v katerem bo študent sodeloval s predavateljem in bo sprejemal znanje ob znanstveno-raziskovalnem delu, ki ga bo vodil predavatelj. Ta problematika je zelo zapletena, zato tudi je problematika. Starejše univerze v naši državi morajo vložiti mnogo truda, če se žele prilagoditi zahtevam družbe in razvoju znanosti. To po drugi strani pomeni, da moramo dopustiti tudi mladim visokošolskim (in višješolskim) središčem, da se vključijo v ta proces. Tukaj namreč ne moremo govoriti o tradiciji, tako da spremembe potekajo hitreje, ker naletijo na mnogo manjše zapreke.

Visokošolsko izobraževanje v Jugoslaviji se je začelo reformirati s sprejetjem „Priporočila Zvezne ljudske skupščine o ustvarjanju novih pogojev za izobraževanje visokokvalificiranih strokovnjakov na fakultetah“ (1958). Priporočilo je posebej poudarilo pomen skrajšanja časa študija ter ustrezne spremembe v statutih fakultet in univerze. Tako je bil postavljen pglavitni cilj reforme visokošolskega izobraževanja — pravočasno doštudiranje — saj le na ta način lahko ugodimo zahtevam družbe: več visokokvalificiranih strokovnjakov. Med to reformo so prišli do izraza predvsem tile principi: delitev visokošolskega študija na tri samostojne in postopne stopnje predavanj, večja horizontalna diferenciranost študija, sprememba učnih načrtov, modernizacija učnovzgojnega procesa, uvajanje izrednega študija ter lažji pristop ljudem, ki nimajo dokončane srednje šole. Pozitivni rezultati so se pokazali s povečanjem števila visokošolskih ustanov, študentov, pedagoških delavcev, diplomantov, skrajšanjem trajanja študija, z zmanjšanim osipom ter boljšimi rezultati na izpitih. Vendar so ti rezultati manj vabljivi, če jih zoperstavimo manjši kvaliteti predavanj, nižjim kriterijem na izpitih, pri volitvi predavateljev ter očni znanstvenih in strokovnih del. Hkrati je tudi samoupravni proces na visokošolskih institucijah začel stagnirati.

Druga faza reforme visokošolskega izobraževanja je nastopila z gospodarsko in družbeno reformo (1966–1971). V skladu s splošnimi načeli ter cilji družbene reforme smo na visokošolskih ustanovah morali uvesti samoupravne in dohodkovne odnose. Opustili smo proračunsko financiranje, uvedli stvarno ceno izobraževanja, začeli vzpostavljati neposredne ekonomske stike med visokošolskimi ustanovami in ustanovami, ki visokokvalificirane kadre zaposlujejo, racionalizirali znanstveno-raziskovalno delo, specializirali in decentralizirali visokošolske ustanove. Poleg ugodnih posledic so se pojavile tudi negativne, ki so naše stare slabosti, saj so se pojavile že v prvi fazi reforme: poudarjanje kvantitativnih kriterijev na škodo kvalitativnih (pri pouku, delitvi osebnih dohodkov in samoupravljanju), zanemarjanje socialistične vzgoje in razrednega pomena raziskovalnega dela itd. itd.

Tretja faza reforme se je začela leta 1971 s sprejetjem ustavnih amandmajev, ki sistem samoupravljanja pospešujejo v njegovem

razvoju ter dajejo temeljnim organizacijam večje pravice pri ustvarjanju in delitvi dohodka. Določajo tudi namen, način dela, sistem samoupravljanja ter način financiranja vzgoje in izobraževanja. V skladu s tem stojijo pred visokošolskimi ustanovami določene naloge. Okrepiti bi morale svojo organizacijo z ustanavljanjem temeljnih organizacij združenega dela in drugih oblik organizacije z namenom, da bi čim boljše uresničevale cilje visokošolskega izobraževanja. Sodelovati morajo pri ustanavljanju interesnih skupnosti, z vsemi, ki izkoriščajo njihove usluge (tovrstno sodelovanje je potrebno zaradi participiranja pri financiranju visokošolskih ustanov in zaradi lažje in boljše zadovoljitve potreb gospodarstva in negospodarstva). Seveda ne smemo pozabiti tudi na razvijanje študentske samouprave, vključevanje študentov v samoupravne organe; zavodi morajo omogočiti študentom in delovnim ljudem iz organizacij združenega dela da razpravljajo in sprejemajo učne načrte itd. itd.

Če pregledamo zgodovinske funkcije in naloge reforme visokošolskih ustanov, lahko ugotovimo, da so pglavitne tri funkcije: integracija znanstvenega in učno-vzgojnega (izobraževalnega v ožjem pomenu besede) dela, vzpostavljane samoupravnih odnosov in skupnosti med visokošolskimi ustanovami in koristniki njihovih uslug ter razvijanje samoupravljanja med vsemi pripadniki visokošolskih ustanov (predavatelji, znanstveni in drugi delavci ter študenti).

Vidimo torej, da reforma visokega šolstva in šolstva nasploh ni imaginarna, abstraktna kategorija, pač pa življenjsko postavljena zahteva po izboljšanju kvalitete in kvantitete znanstveno-raziskovalnega dela ter po povečanju števila diplomantov, seve na višjem kvalitetnem nivoju znanja. Čas je pri tem nedvomno pomembna predpostavka. Zakaj? Enostavno zato, ker vsak študijski dan enega samega študenta ogromno stane. Povečanje števila študentov tudi ni prineslo pričakovane povečanja števila diplomantov. V naši državi več kot polovica študentov nikoli ne dokonča fakultete. Od petih vpisanih le dva dokončata študij.

V predpisanem roku dokonča pri nas študij le 14,5% študentov (1971). Če vemo, da je družba v letu 1971 za enega študenta dajala npr. na področju Srbije mesečno povprečno 5838 dinarjev (za študenta umetnostne akademije celo 16.293 dinarjev) potem je jasno, koliko družba od študenta pričakuje. Vsako izgubljeno študijsko leto, tisoči neuspešno opravljenih izpitov pomenijo porabo kopice denarja.

Predaleč bi zašli, če bi začeli analizirati vzroke neučinkovitosti študija. Jasno je eno: pri tem ne more biti odgovoren nihče drug kot subjekti, ki so zainteresirani za visokošolsko razvijanje osebnosti. To pa so: družbena skupnost, študentje ter zaposleni delavci na visokošolskih ustanovah. Ker še vedno vztrajamo pri trditvi, da visoko šolstvo dobiva premalo sredstev za svojo aktivnost, bi kazalo različne argumentacije zavreči z revolucionarno mislijo: **ČE NAŠE VISOKOŠOLSKE INSTITUCIJE ZARADI OMEJENIH MATERIALNIH MOŽNOSTI NISO NAJSODOBNEJE OPREMLJENO, TO NE SME POMENITI, DA ŽIVA BESEDA PREDAVATELJA NA NAŠIH FAKULTETAH VSEBUJE MANJŠO KOLIČINO IN NIŽJO KVALITETO ZNANSTVENIH INFORMACIJ KOT V RAZVITIH DEŽELAH.**

Visokošolsko izobraževanje predstavlja integracijo učnega in znanstvenega dela. Znanstveno-raziskovalno delo je vedno bilo sestavni del univerzitetnega izobraževanja. Predavatelji niso nastavljeni le za to, da pišejo učbenike, ampak morajo tudi organizirati in sodelovati v znanstvenem delu. Razvoj znanosti in tehnike po II. svetovni vojni, specializacija naravoslovnih, tehničnih in družbenih znanosti in vse večje potrebe družbe, zahtevajo modernizacijo visokošolskega izobraževanja, to pa pomeni razvijanje znanstveno-raziskovalnega dela, zmanjšanje števila predavanj ex cathedra, vključevanje študentov v to delo ter uporabo sodobnih pedagoških metod ter sredstev. Zaradi tega često poimenujemo univerzitetno izobraževanje „znanstveno izobraževanje“. Vedno bolj prihaja do izraza zahteva, da študentom damo le osnovno teoretično podlago, ki mora biti tako elastična, da se študentje lahko kot strokovnjaki prilagajajo sodobnim spremembam znanosti in tehnike; to pa pomeni razvijanje znanstvenega pristopa k problemom bodoče stroke, študentovo neodvisnost, kritični pogled, sposobnost razmišljanja ter inventivno in kreativno sposobnost. V praksi ne rabimo visokokvalificiranih rutinerjev, ki poznajo tehniko dela in ki delajo mehanično in formalno, pač pa potrebujemo dinamične strokovnjake, ki so sposobni v svoje delo vnesti kreativne elemente, iniciativo in sposobnost prilagajanja.

x Podrobneje: I. Žuvela, Prvi rezultati reforme visokošolskega obrazovanja u Jugoslaviji, Univerzitet danes 5/6 1963

Med počitnicami smo organizirali razgovor o ustavi, statusu študenta ter reorganizaciji visokega šolstva. Pogovora so se udeležili: Tomaž Kšela, Jože Korinšek, Olga Krsnik, in Marjan Kovačević iz Ljubljane ter Davorin Kračun, Jože Zagožen, Dušan Zbašnik in Milan Kerkez iz Maribora. Objavljamo zanimivejše dele razprave.

OKROGLA MIZA

O USTAVNIH SPREMEMBAH - »ŠTUDENSKI AMANDMA«

Zbašnik D: Pri razpravi o ustavnih spremembah oziroma o sprejetju nove ustave je za nas najbolj zanimivo, na kakšen način bo ta ustava in nadaljnje organiziranje visokega šolstva obravnavalo študenta v procesu izobraževanja in znanstvenega dela. Kako študentje gledamo na to vprašanje?

Kšela: V Ljubljani, Mariboru in na republiški konferenci Zvezne skupnosti študentov Slovenije študentje že dalj časa razpravljamo o ustavnih spremembah in o novi ustavi ter v zvezi s tem tudi o položaju in statusu študenta v naši družbi. Po razpravah, ki so trajale več let, smo se odločili, da v drugi fazi ustavnih sprememb predlagamo „študentski amandma“ k ustavi SRS.

Ta študentski amandma pravi, da je študij, ki je aktivno pridobivanje znanja, nujni in sestavni del družbene in razširjene družbene reprodukcije in kot takšen družbeno koristno in

Študentje pri tem, ko smo se zavzemali za delovni status študenta nismo nikoli rekli, da je študent delavec in da mora imeti vse enake pravice kot vsi drugi redno zaposleni delovni ljudje. Mnenja smo namreč, da so pravice in dolžnosti študentov in dijakov danes v glavnem v skladu z deležem študentov v vzgojno izobraževalnem procesu in tudi v skladu s splošno družbeno ekonomsko razvítostjo naše družbe. Hkrati s tem pa smo mnenja, da je nujno, da se hkrati s tem, ko bodo študentje vse aktivnejši znotraj izobraževalnega in raziskovalnih procesov v srednjem in visokem šolstvu in hkrati s celotnim družbeno ekonomskim razvojem naše družbe, razvija tudi status študenta. Ta status imenujemo delovni status, to pa zato, da se vidi, da vse pravice in vse dolžnosti, ki jih študentje in dijaki danes imamo, izhajajo iz dela, ki ga opravljamo in da se tudi vidi, da bomo potem, ko bomo „delali več in bolje“ ob pogojih splošnega družbeno ekonomskega razvoja in napredka naše družbe, pridobivali, tudi nove pravice in nove dolžnosti.

D. Zbašnik: Slišali smo Tomaževa izvajanja, kakšni so študentski pogledi na ustavo in vlogo študentov ali, bolje rečeno, ovrednotenje študija v novi ustavi, po drugi strani pa vidimo, da se izvajanja in stališča, ki so „navedena“ v Tezah o idejno političnih vprašanjih visokega šolstva v bistvu razlikujejo od predlaganega člena v ustavi, in tako se nujno postavlja vprašanje, zakaj stališča „Tez o idejno političnih vprašanjih razvoja visokega šolstva,“ ki jih je obdelovala komisija centralnega komiteja za družbeno politična in idejna vprašanja znanosti dve leti, niso bila pravilno ovrednotena tudi pri ustvarjanju nove ustave?

potrebno delo. Iz študija kot dela pa morajo izhajati vse pravice in vse dolžnosti študentov in dijakov srednjih šol.

Osnovna misel tega, tako imenovanega „študentskega amandmaja“ je, da naj bi bil vsak mlad človek vedno bolj odvisen od rezultatov svojega dela in od rezultatov svojih prizadevanj, kar je nenazadnje tudi osnova za položaj vseh drugih delovnih ljudi v naši družbi.

Ko bomo v začetku novega šolskega leta v Skupnosti študentov ponovno intenzivno začeli razpravljati o osnutku ustave SRS bo za nas verjetno najzanimivejši 94. člen tega osnutka. Kljub temu, da osnutek 94. člena bodoče slovenske ustave že vsebuje osnovno misel, ki se je v skupnosti študentov, pa tudi v nekaterih drugih organizacijah razvila o vlogi in položaju študentov in dijakov, da namreč načine in pogoje za uresničevanje pravic in dolžnosti učiteljev, študentov in učencev srednjih šol določa statut šole oziroma druge vzgojno izobraževalne organizacije v skladu s samoupravnim sporazumom in zakonom glede na njihovo AKTIVNO vlogo in USPEHE v vzgojno izobraževalnem procesu, pa bo po mojem mnenju vendarle nujno omejeni člen dopolniti in razširiti že na podlagi dosedanjih razprav o tej problematiki.

Osnovna ideja, osnovna „želja“ študentskega amandmaja je ustvaritev takšnih odnosov v visokem, pa tudi srednjem šolstvu, da bi bili mladi ljudje vse bolj in bolj odvisni od rezultatov svojega dela in od rezultatov svojih prizadevanj. Na ta način so študentje in dijaki postavljeni v aktivno vlogo, saj je tudi, oziroma zlasti od njihovega dela in prizadevanj ter od rezultatov tega dela in teh prizadevanj odvisen položaj v vzgojno izobraževalnem procesu na eni strani in njihov socialni in materialni položaj na drugi strani.

ČE ŠTUDIJ NI DELO – KAJ POTEM JE?

D. Kračun: Če ugotovljamo, da študiju ne priznavamo značaja dela, potem moramo hkrati ugotoviti, da, če študij ni delo, kaj potem je? Mislim, da obstajajo nekatere možne definicije študija, ki študija ne postavljajo v vlogo dela. Študij je lahko produkcija kadrov. Produkcija kadrov pomeni, da v nekem delovnem procesu pomeni študent le predmet dela, in tako izhaja iz tega skrajno razosebljen položaj, položaj, kjer naj bi bil študent zgolj objekt nekega procesa in torej tudi objekt manipuliranja. Študij je torej produkcija kadrov za nekoga, torej za tistega, ki lahko s temi kadri manipulira. To so lahko bodisi vladajoči razred ali pa tehno-kratske, tehnomanagerske strukture. Obstaja še ena možnost opredelitve študija, ki je precej nasprotna tej. To je opredelitev študija kot akumulacija neke vrste kapitala. To pomeni bolj subjektivno opredelitev, in sicer to, da študent v času svojega študija akumulira svoj kapital s tem, da pridobiva znanje, da bi lahko potem, po končanem študiju, izkoriščal sadove tega akumuliranega kapitala. To pomeni: sadovi tega akumuliranega kapitala so lahko le privilegiran položaj. Če priznavamo privilegiran položaj inteligence v naši družbi, potem je definicija o akumuliranem kapitalu pravilna. Vendar mislim, da smo s pojmovanji o inteligenci kot privilegiranem sloju z nekaterimi značilnostmi vladajočega razreda pri nas opravili, in zato ta definicija pride v nasprotje z našimi pogledi na vlogo inteligence v družbi. Priznati pa moramo, da je definicija študija kot akumulacije pri nas še zelo prisotna.

Tako mislim, da ostane edina možna definicija študija kot dela, ne le zato, ker je znanstveno ugotovljeno, da je delavec, ki ima določeno šolo, bodisi da je to študij ali kakšno drugo izobraževanje, bolj produktiven kot nekdo, ki take delovne priprave nima. Gre za to, da gledamo na celoten življenjski delovni proces posameznega delavca. V prvi fazi je to študij, priprava na delo, v drugi fazi pa daje eksplícitne rezultate. Pri tem ni potrebno poudarjati, da mora študent v študij vlagati prav takšen napor kot delavec v soje delo. Če želimo naše odnose razvijati v smeri humanizacije in dejansko socialističnih družbenih odnosov, potem

je nujno, da vsakemu, ki dela, vlaga napor in daje družbene rezultate, priznavamo njegovo delo kot družbeno koristno in potrebno. Pri tem ni pomembno, če delo poteka v dveh fazah, če v prvi fazi rezultati direktno niso takoj vidni, opredmeteni, zato pa so rezultati v drugi fazi toliko pomembnejši, produktivnost toliko večja.

PRODUKTIVNOST ŠTUDIJA

J. Korinšek: Že nekaj časa opažamo oziroma ugotavljamo vse večji pomen znanosti v družbeni reprodukciji oziroma v razširjeni reprodukciji. Če pogledamo razne analize, ugotovimo, da znanost zelo vpliva na družbeni produkt in da kot samostojen faktor vpliva na bistveno povečanje produkta. Zato iz tega izhodišča postaja znanost vse bolj samostojen produkcijski faktor, ki bo v bodočnosti dejansko lahko postal samostojen in s tega vidika tudi dosti bolj pomemben kot družbena norma. Vemo tudi, da znanost ne nastane naenkrat, ampak da nastaja v določenih postopnih fazah. Prav gotovo pri formiranju oziroma pri oblikovanju neke določene znanosti, ki se razvija, igrata najpomembnejšo vlogo izobraževanje in študij in da ta priprava na študij oziroma ta predpriprava, ki je gotovo družbeno perspektivna, družbeno aktivna, mora predstavljati družbeno koristno in potrebno delo po Marksovi opredelitvi dela. Iz tega izhajajo tudi pravice in dolžnosti dela. Opozoril bi na disproporc, ki je v osnutku ustave v 94. členu, na „razne oblike samoupravljanja“, ki naj bi bile omogočene študentom oziroma učencem. Če pogledamo samoupravljanje oziroma upravljanje: samoupravljanje naj bi bila neposredna oblika delavskega upravljanja nad sredstvi, pogoji in rezultati dela. Pravica do upravljanja, če to delavsko upravljanje, ga imenujemo samoupravljanje, ne izhaja iz lastnine nad sredstvi, ampak iz dela, in če ugotovimo, da je študij družbeno perspektivno, produktivno, družbeno potrebno in v nekaterih primerih tudi trenutno produktivno, tudi opredmeteno, potem je jasno, da so subjekti v študijskem procesu, vsi pedagoški kadri in študentje enakopravni. Zato tukaj ne vidim kake druge oblike samoupravljanja oziroma upravljanja. Ne vidim, kakšne variante bi tukaj prišle v poštev. Če pogledamo študenta, vidimo, da je, kar se tiče normativnih zahtev, mentalno, fizično in po letih zadosti razvit, se pravi, da je z ustavnimi kategorijami opredeljen v pozitivnem smislu in zadošča kriterijem. Sporen je le faktor, ki je najbolj pereč – ali študij je delo ali ni. Že predhodniki so ugotavljali, da je delo, ampak trenutno je še zelo neproduktivno oziroma ni racionalizirano. Takoj sploh ni produktivno, ni opredmeteno, ker je to sfera družbene reprodukcije, ki se ne da takoj opredmetiti in se ne da vrednotiti s kvantitativnimi merili, ampak s kvalitativnimi. Potem se lahko vprašamo, kako je produktivno npr. kompleksno šolstvo, literatura, literarna zgodovina, filozofija, psihologija ali zdravstvo, ki ga verjetno ne bomo merili po produktivnosti, in še vrsta dejavnosti, ki so v negospodarski sferi ali v okviru splošne potrošnje. Tako je študij, če se primerja z drugimi dejavnostmi v negospodarstvu, dostikrat neproduktiven v kvalitativnem smislu tako kot ostale dejavnosti, vendar s tem še ni rečeno, da je neproduktiven po kvantitativnih merilih. Vsekakor zakonska opredelitev tega dela ne pomeni samo trenutno ovrednotenje, ampak je družbena perspektiva. Ustave ne pišemo samo za trenutno situacijo, ampak v svojem kontekstu omogoča perspektivni razvoj, da omogoča regulativno normativno urejevanje z zakoni in samoupravnimi akti oziroma statuti. Zato mislim, da je popravek oziroma dopolnitev tega člena nujna.

T. Kšela: Ko govorimo o študentskem amandmaju je nujno, da vidimo tudi pomen, ki ga ima uveljavitev delovnega statusa študentov in dijakov za procese reforme šolstva in reforme univerze. Gre za to, da študentje in dijaki potem niso odvisni od statusa, ki jim ga je namenila družba, pač pa sami določajo z delom in prizadevanji in njihovimi rezultati ta svoj status. Študentje zato postanejo bistveno bolj zainteresirani za hiter študij, za kvaliteten študij, za intenzivni študij, za uspehe pri študiju itd. Na ta način se sproži znotraj sistema šolstva cela vrsta procesov za katere so že vrsto let zavzemamo, ko govorimo o reformi šolskega sistema in o reformi univerze.

PRAVICA IN DOLŽNOST DO DELA

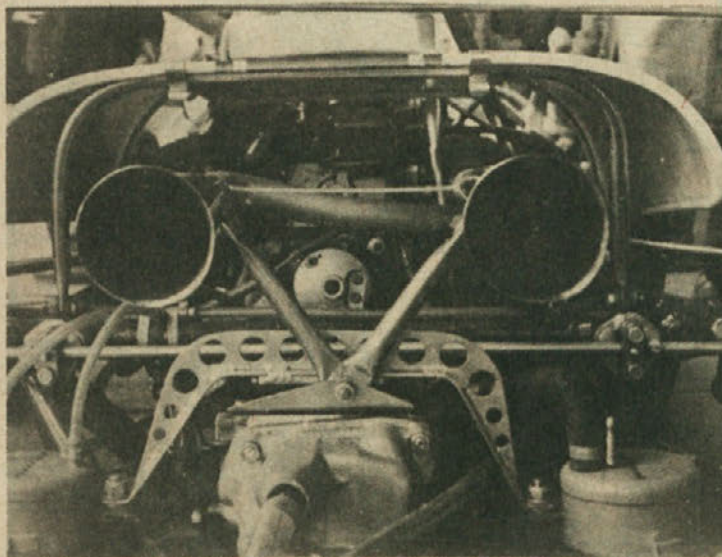
D. Zbašnik: Do sedaj smo dosti slišali, da je študij delo in da je študent, vsaj bil naj bi, odvisen samo od rezultatov svojega dela. Po drugi strani moramo vedeti, kakšno je to delo pri nas, v Jugoslaviji. Nekaj podatkov, ki o tem govorijo, je zelo zanimivih. V predpisanem roku konča pri nas študij samo 14,5 % študentov (ti

podatki veljajo za leto 1971), od vseh vpisanih študentov konča študij samo 40 %, ne glede na rok, kdaj končajo, medtem ko je v ZDA ta procent 65 %, v Nemčiji 60, v Veliki Britaniji 85 %. Vprašanje je, ali so rezultati študija dovolj dobrih, da lahko govorimo, da bi priznanje študija kot dela za vse kategorije že pomenilo bistven napredek.

T. Kšelo: V skupnosti študentov se zelo dobro zavedamo vseh slabosti v vzgojno-izobraževalnem in učnem procesu in vseh slabosti v visokem šolstvu ter hkrati s tem, ko govorimo in si prizadevamo za reformo izobraževalnega sistema povdarjamo tudi to, da so pravice in dolžnosti študentov in dijakov v glavnem v skladu z deležem študentov v študijsko raziskovalnih procesih. Z uveljavitvijo delovnega statusa pa želimo mobilizirati študente in dijake za čim odgovornejši in čim ustvarjalnejši in čim bolj delovni odnos do učenja in študija in študentov, kakor pa za neke konkretne zahteve, ki naj bi iz študija kot dela izhajale in ki bi jih potem v tem trenutku resnično bilo potrebno postaviti pod vprašaj.

DELO IN ODGOVORNOST

D. Kračun: Mogoče odgovor ali dopolnilo Dušanovim podatkom: če pustimo ob strani pedagoške razloge za tako slab uspeh na naših univerzah, pa bi mimogrede omenil še to. Delovni status nalaga študentu tudi delovne obveznosti. To pomeni:

študent, ki ne študira, kot od njega pričakujemo in zahtevamo, ne izpolnjuje svoje delovne obveznosti. To pomeni zaostritev odgovornosti. V sedanjem sistemu statusa študija, ki bi ga lahko nazvali: ne tič, ne miš, pomeni, da študent za svoj študij ni nikomur odgovoren, razen samemu sebi. Zgolj od njegove dobre volje, njegove večje ali manjše lenobe je odvisno, ali bo študij dokončal v roku ali ne, ali bo študiral bolje ali slabše. Predvsem se mi zdi, da marsikateri študent kombinira in ugotavlja, kateri rok za končanje študija mu najbolj ustreza. Pomeni, da so sedaj odločitve o študiju odvisne le do študenta samega, ki je odgovoren, sam sebi in tistim, ki ga vzdržujejo. Po drugi strani pa mora biti študent, ki opravlja svoje delo, oziroma študij, odgovoren celotni družbi, kakor je vsak delavec odgovoren za svoje delo. Takšna zaostritev odgovornosti, kot jo implicira delovni status bo tudi bistveno pripomogla k izboljšanju rezultatov študija na naših univerzah.

J. Zagožen: Mar pomeni za zaostritev odgovornosti tudi to, da se bo v nadaljnjem procesu izobraževanja upoštevala tudi cena tega izobraževanja? To pomeni, da bo nekdo, ki ne bo sproti izpolnjeval študijskih pogojev, moral plačati ceno tega izobraževanja ne le moralno, ampak v končni konsekvenci tudi materialno, in bi bil to eden izmed zelo striktnih vzvodov za izboljšanje sedanje, takorekoč katastrofalne strukture pri uspešnosti študija.

D. Zbašnik: Odgovor na to, ali bo študent moral v zadnji konsekvenci tudi materialno odgovarjati za svojo neučinkovitost, je jasen: študent ne more v celoti materialno odgovarjati, poleg tega so tudi stroški njegovega študija tako visoki, da jih ne bi mogel povrniti. Nekaj podatkov; veljajo za SR Srbijo: leta 1971 je družba vložila v Srbiji poprečno 5838 dinarja za enega študenta, za študente, ki študirajo na umetnostnih akademijah, pa celo 16.293 dinarjev. Seveda pa to ne pomeni, da študent ne bi mogel v določeni meri odgovarjati za rezultate svojega študijskega dela.

J. Korinšek: Zdi se mi, da bo treba tudi to urediti, to odgovornost. To je zdaj vprašanje. Študent bo v novem, kvalitetno novem študijskem procesu moral odgovarjati tudi materialno, zdaj je vprašanje, kako? Kako to urediti? Zavračam kakršnekoli ideje o šolninah ali o čem takem, gotovo pa se bo postavilo to vprašanje v primerih pavziranja, ponovnega vpisa, prepisovanja, torej v tistih neupravičenih zavlačevanjih. Tukaj je treba absolutno ločiti objektivne in subjektivne vzroke, ki povzročajo ali zavlačevanje študija, podaljšanje ali pa neuspeh pri študiju. Mislim, da študent ne more odgovarjati za objektivne vzroke, ki pogojujejo, da je današnji študij takšen, kot je. Gotovo pa je treba odpravljati subjektivne vzroke oziroma vzroke, ki so v študentu samem, njegovi volji itd. O tem lahko govorimo, toda najprej je treba narediti kvalitetne analize o tem in istočasno kvalitetno spremembo študija, urediti odgovornost, ki bo temeljila na subjektivnih pogojih oziroma vzrokih.

M. KOVAČEVIČ: Skušal bom izstopiti iz logičnega kroga mojih sogovornikov. Niso skušali zajeti problema radikalneje, npr.: kaj pogojuje tako stanje na univerzi. Po moje tudi ustavne spremembe ostanejo znotraj logike teh institucij. Sedanja univerza in družba sploh je zgrajena na principu avtoritete. Iz tega izhajajo vsi pogoji. Vsak študent bi moral postati samohranilec, in s tem bi se iztrgal iz te avtoritarne strukture, logike in principov institucij.

J. Korinšek: to, kar smo do sedaj povedali o realizaciji oziroma o sprejemanju ustavnih amandmajev in o razpravi o novi ustavi, je samo en vidik, samo ena točka. Tukaj je še vrsta novih kvalitetnih sprememb, ki so za nas izredno pomembne, morda še važnejše, tako za študente kot v širšem družbenem kontekstu. Tukaj prihaja na prvo mesto samoupravna reorganizacija upravnih organov, sistem financiranja in vse spremembe, ki s tem v zvezi nastajajo.

VPRAŠANJE ORGANIZIRANJA VISokega ŠOLSTVA

J. Zagožen: Strinjam se s kolegom Korinškom; da bo bržčas potrebno vprašanje delovnega statusa in vsa nadaljnja izvedena vprašanja, ki iz tega

Tako bi bila univerza in študij res osnovna na avtorefleksiji in kritiki.

POMEMBNOST NORMATIVNEGA UREJANJA

I. Korinšek: Vsekakor se moramo zavedati, da normativno urejanje takega statusa oziroma opredelitve študija bodisi v ustavi ali zakonih ali raznih samoupravnih aktih samo po sebi ne razrešuje dane situacije niti avtomatično ne spreminja; da to ni avtomatizem, ki bi deloval na vsebinskih spremembah itd. da pa odpre vrata za hitrejši razvoj odnosov, za hitrejše spremembe v pozitivnem smislu. Npr. sama taka opredelitev študija v ustavi pomeni omogočiti, da se z normativnimi in drugimi akti valorizira študij in da se gre v bitko za to, da se dejansko približa temu, kakor je opredeljeno. Da je pri tem treba vedeti, da so določene orginalne pravice, ki grejo po ustavi samo delovnim ljudem, že danes, trenutno in že nekaj časa urejene bodisi z zakoni, ali samoupravnimi sporazumi; tako kot so aktivna in pasivna volilna pravica, zdravstveno zavarovanje in še vrsta drugih pravic, ki so trenutno še vedno protiustavne. Ta razkorak bi se s tem odpravil avtomatično in takoj. Za kvalitetne spremembe v študijskem procesu pa bo treba še precej časa in dosti naporov v bitki, konfrontaciji in razvoju odnosov, ki bi jih taka normativna ureditev omogočila.

T. Kšela: Na kratko bi se dalo reči k temu, kar je Jože povedal tudi to, da taka opredelitev študija v ustavi pomeni, da reforma univerze ne bi bil le hobi nekaterih zanesenjakov, ki delajo v raznih študentskih organizacijah, pač pa sestavni element študija vsakega študenta. Ko bomo študentje zahtevali neko novo pravico se bo treba vprašati ali je študijski proces takšen in ali smo študentje v njem dovolj aktivni, da nam ta pravica tudi pripada. Seveda pa bo razvoj takšnih odnosov dolgotrajen proces in danes je poleg aktivne vloge študentov v visokem šolstvu potrebno upoštevati še vrsto drugih elementov, zlasti socialnih.

IN MOŽNOSTI?

J. Zagožen: Spet bi zastavil vprašanje. Vseskozi govorimo o vidikih in spremembah v prihodnjem času. Vendar vsega tega v osnutku v ustavi ni. Zanima me, ali so objektivne možnosti, da se osnutek spremeni v našo korist ali je to le mlatenje prazne slame.

O. Kersnik: Prepričana sem, da, kolikor ostane člen 94 v ustavi takšen kakršen je danes, da je to le forma brez vsebine in prepričana sem, da bomo še naprej govorili le o pasivnosti študentov v organih samoupravljanja v bodočih TOZDIH na univerzi. Zato je nujno ta člen spremeniti, če hočemo študente aktivirati.

D. Kračun: Jože, tvoje vprašanje izraža globoko nezaupanje do naših samoupravnih mehanizmov.

T. Kšela: Kolikor jaz razumem atmosfero študentske organizacije, ne delamo zato, ker upamo, ampak zato, ker vemo, da so to družbeni procesi, kjer je treba stvari narediti. Seveda pa je treba pripomniti, da je tako vprašanje predsednik zveze skupnosti študentov Slovenije provokativno postavil, ker, če bi ga resno, kaj bi bilo potem?

J. Zagožen: Prvič sem zastavil samo vprašanje, kaj menite, kakšno je vaše mnenje o tem, nisem pa rekel, da o tem dvomim. Jaz sem nasprotno prepričan, da bomo s tem uspeli. Hotel sem le izvedeti vaše mnenje.

TOZD V VISOKEM ŠOLSTVU

izhajajo, obravnavati širše, bolj kompleksno. To pa zato, ker so to po naravi celovita vprašanja in bi morebiti vztrajanje samo na tem o čemer smo govorili, kazalo na to, da študentje glavno in osnovno skrb posvečamo svojemu osebnemu položaju v procesu študija in izobraževanja oziroma svojim materialnim in drugim ugodnostim. Tu gre za nekoliko širše vprašanje, ki se kaže v nekaterih novih momentih oziroma principih, ki bi se uresničevali v novi samoupravni organizaciji visokega šolstva. Že dalj časa tečejo na različnih nivojih razprave o tem, kako organizirati visoko šolstvo v novih samoupravnih principih. Vendar moram povedati, da prihaja do določenih razlikovanj v presojanjih in celo do dokaj različnih mnenj. Da bi situacijo nekoliko osvetlili, moramo povedati zlasti sledeče. V novih ustavnih spremembah je zapisana definicija temeljne organizacije združenega dela, ki naj bi bila tudi podlaga oziroma izhodišče za formiranje temeljnih

organizacij v višjem oziroma visokem šolstvu. Skupščina socialistične republike Slovenije je osnovala posebno komisijo za proučitev statutov univerze v Ljubljani in Združenja visokošolskih zavodov, in ta komisija se je tudi lotila problema, kako okvirno definirati novo temeljno enoto na univerzi, in je med drugim rekla tudi to, da mora biti zanjo značilno, da daje zaključni izobrazbeni rezultat in da je sposobna organizirati samostojni raziskovalni program. Ta definicija je gotovo zgrešena, ker a priori zanika imperativ interdisciplinarnosti. Če naj temeljna raziskovalna pedagoška enota vzgaja samostojen profil, to pomeni, da je s tem že v bistvu zanikana možnost kombiniranja študijskih programov dveh ali več različnih temeljnih raziskovalnih pedagoških enot oziroma TOZD na univerzi. Npr.: če hočemo formirati profil profesorja za srednjo tehniško šolo, ki mora gotovo imeti določeno specialno znanje stroke, ki jo študira, in prav tako določena pedagoška znanja, potem bomo prav gotovo morali kombinirati tehniške in pedagoške vede. S tem pa bi bilo tako kombiniranje zanikano.

J. Korinšek: Jaz mislim, da mora biti temeljna organizacija v visokem šolstvu organizirana na osnovi točno določenega študijskega procesa, to se pravi, da daje neko osnovo, vendar mora biti istočasno organizirana tako, da omogoča, da je sploh osnovana na interdisciplinarnosti študija. To pomeni, da bodo v tej temeljni organizaciji združenega dela tudi ljudje, ki so izven nje, ampak bodo samo pogodbeno ali kako drugače vezani na to organizacijo združenega dela. Se pravi, da vseeno mora biti en okvir organiziranja.

J. Zagožen: S tem si situacijo povsem pojasnil. Samo ta oblika je mogoča in sprejemljiva. Po predlogu, ki ga je pripravilo mariborsko združenje visokošolskih zavodov in ki je bilo v skupščini od tov. Kornhauserjeve ocenjeno kot najbolj sprejemljivo, naj bi temeljna raziskovalna pedagoška enota ali TOZD bila organizacija, ki je kadrovsko in materialno usposobljena za prevzemanje samostojnih raziskovalnih programov in ki je nosilec enega ali več izobraženih profilov. Tem sodbam in stališčem pa se postavljajo v diametralno nasprotje tudi nekatera zaenkrat privatna mnenja in sodbe, ki pa kažejo, da bodo kmalu hudo uradna, ki govore, da je prepletenost med oddelki, katedrami in inštituti tolikšna, da ni pogojev za oblikovanje TOZDOV, kakor jih opredeljujejo ustava in drugi predpisi. Inštituti bi imeli še največ elementov za TOZD, vendar pa je interes ostalih decentraliziranih enot s pedagoškega vidika tolikšna, da tudi v tem primeru ni pogojev za oblikovanje TOZDA. Zato menijo, da bi za visoko šolstvo morali poleg TOZD uvesti še že uporabljen termin TRPE, se pravi, pedagoško enoto, ki ima vse pristojnosti in odgovornosti kot TOZD: oblikovanje in delitev dohodka, administracija pa je skupna vsem. Gre za oblikovanje osnovnih organizacij združenega dela brez temeljnih organizacij, za delovno organizacijo ali zavod z določenimi TRPE.

T. Kšela: Ne glede na širino obravnavanega vprašanja in na pomen, ki ga ima vprašanje organizacije visokega šolstva na amandmajskih osnovah za reformo univerze, se bom poskušal vsajati bolj na vprašanja študentov v novi organizaciji visokega šolstva. Treba je reči, da v študentski organizaciji o tem do sedaj še nismo govorili drugače kot načelno, nismo poskušali najti nobenih konkretnih rešitev. Do danes pa so se že močno oblikovala mnenja, da morajo biti študentje enakopravni člani organizacije združenega dela v visokem šolstvu in da morajo imeti, vsaj kar se osnovnih vprašanj tiče, povsem študijskih programov in organizacije visokega šolstva, enakopraven glas s profesorji. Tudi študentska organizacija se bo v to razpravo o organizaciji visokega šolstva vključila in bo izdelala konkreten program do konca oktobra.

J. Zagožen: Obstajajo tudi nekateri pomisleki. Npr.: večina učiteljev bo delala na več temeljnih raziskovalnih pedagoških enotah. Kako potem evidentirati njihovo matičnost. Prav tako bodo tudi študentje ob sedanjih zamisli TOZD, kjer naj bi se sedanje fakultete delile na več temeljnih enot, že a priori člani različnih TOZD. Enako se postavlja vprašanje študentskih domov, ali bo študent tudi tam član TOZD ali ne?

ENOTNOST RAZISKOVALNEGA IN ŠTUDIJSKEGA PROCESA

D. Zbašnik: Pri razglabljanjih o organiziranju visokega šolstva in pri govorjenju o temeljno raziskovalnih pedagoških enotah, ki naj bi jih ustanovili, govorimo zlasti o tem, kako bi se evidentiralo delo visokošolskih učiteljev, drugih delavcev in študentov. S tem se tudi povezuje vprašanje financiranja posameznih temeljnih organizacij združenega dela, realizacije in ugotavljanja stroškov izobraževalnega procesa. Mislim, da je treba dodati še eno vprašanje oziroma drug pomembnejši vidik, ki izhaja iz samega imena – TRPE. To pomeni združevanje, integriranje raziskovalnega in izobraževalnega procesa. Vprašanje pa je, na kakšen način se bo to v okviru visokošolskih ustanov moglo izvesti. V kakšnem pomenu bo študent lahko postal aktiven sodelavec v raziskovalnem procesu? Na kakšen način bo lahko spremenil izobraževalni proces, v kolikšni meri bo sam odločal o delitvi sredstev, ki jih bodo raziskovalni projekti ustvarili, na kakšen način bo samoupravno odločal pri projektniranju posameznih raziskovalnih nalog? To so vprašanja, ki pomenijo združevanje znanstvenega dela in izobraževalnega dela in ki so pogoj kvalitetnega izboljšanja študijskega procesa in samega izobraževanja, ker na ta način študent ni več samo tisti, ki reproducira že ustvarjene pojme, ampak ustvarja novo znanje, kar pa je bistven pogoj, osnovan pogoj za resničen razvoj, za resnično študiranje.

J. Zagožen: Odprti si celo paleto vprašanj, od katerih so nekatera še v povojih, medlo in jasno razrešena, druga pa so že do določene mere povsem izkristalizirana. Govorim zlasti o tem, kakšno je stanje v Mariboru. Po mariborskem predlogu naj bi temeljno raziskovalno pedagoško enoto – imenovano TRPE – upravljali upravni organi, imenovani pedagoško znanstveni zbor TRPE, ki bi bil sestavljen po tripartitnem sistemu, se pravi, da bi sodelovala tretjina učiteljev in sodelavcev, tretjina študentov in tretjina predstavnikov zainteresiranih družbenih skupnosti. Interes predstavnikov družbene skupnosti se je pokazal v tem, da bodo v TRPE vstopali v okviru samoupravnih spoznamov na bazi delovnega programa, ki bo zajemal povezovanje z družbenimi organizacijami. Značilnost tripartitnega sistema bo tudi v tem, da bodo višji nivoji povsem odvisni od nižjih in da bodo opravljali samo tiste naloge, ki jim jih bodo nižji zaupali. Razen tega pomeni tudi element svobodne izbire in kombiniranja študijskih programov. Npr.: če

bi deset do petnajst študentov, ali tudi več, ki bi se želeli specializirati za določeno smer v stroki, dalo iniciativo za sklenitev takšnega samoupravnega spoznamu v TRPE, bi s tem sprožili postopek za formiranje nove smeri izobraževanja. To pomeni, da bi na TOZD s samoupravnimi spoznamu in dogovori in v soglasju z univerzo, ki bi bila direktno združenje temeljnih enot, formirali nove izobrazbene profile. S tem v zvezi moram povedati tudi to, da je konferenca ZK na visokošolskih zavodih v Mariboru ta vprašanja obravnavala in se je načelno opredelila tako: sprejela je stališče, da velja iz samoupravnega modela visokega šolstva povzeti in nadalje razviti ter praktično uveljaviti raziskovalno pedagoško enoto, ki sedaj v večini primerov ne bo TOZD, kot je bilo predvideno v modelu, kljub temu pa lahko predstavlja organizacijsko enoto in samoupravno enoto, s pomočjo katere lahko v veliki meri pomenitimo organizacijsko strukturo visokega šolstva in na ta način odpravimo negativne učinke sedanje izredno heterogene organizacije.

D. Zbašnik: Iz tega, kar si doslej povedal, menim, da je organiziranje na osnovi TRPE več ali manj le funkcionalno hierarhično strukturiranje, znotraj katerega pa se je treba dogovoriti, kakšna je dejanska možnost študentov pri odločanju. Enakopravno odločanje v katerikoli samoupravnih organih lahko izhaja samo iz prej opravljenega dela, iz dejanskega dela. V primeru TRPE pa pomeni, da mora odločanje izhajati iz aktivnega sodelovanja v znanstvenem raziskovalnem procesu in v izobraževalnem procesu. Iz obeh funkcij. Iz tega, kar si povedal, to ni razvidno. Zato bo zanimivo slišati, koliko je bilo narejenega v tej smeri?

J. Zagožen: Gotovo je, da sem osvetlil le nekaj osamljenih vidikov te izredno kompleksne problematike. Ne strinjam se s tvojo ugotovitvijo, da bo novi samoupravni model, kot sem ga prikazal, povečal hierarhizacijo stanja. Moram reči, da to ne bo večja hierarhizacija, nasprotno, če težimo za tem, da bomo ukinili vmesno stopnjo, se pravi fakulteto oziroma visoko šolo in da se bodo temeljne enote neposredno povezoval v univerzo, to pomeni kvečjemu zelo veliko decentralizacijo. Decentralizacijo sedanjega stanja, kajti značilnost dosedanje visokošolske strukture je bila prav v tem, da se je izrazito naslanjala na različne centre odtujene moči. Sedanji model pa bo to onemogočal z načinom upravljanja temeljne enote in s samo funkcionalnostjo v sistemu celotne univerze. Tudi položaj študenta je v tripartitnem sistemu zelo jasn. Študent ne le pasivno, ampak kreativno sodeluje ne samo v pedagoških, ampak tudi raziskovalnih procesih.

D. Kračun: Kako bomo dosegli, da se nove temeljno raziskovalno pedagoške enote ne bodo zapirale samo vase, da ne bodo šle po stopinjah fakultet, da jih ne bo okoriščala okostenela struktura, da ne bo prišlo do paralizacije oblasti in da se v novih strukturalah ne bodo pojavljali odtujeni centri moči, ki bodo še številnejši, kot so bili stari, in ko bodo zaradi bolj omejenega območja imeli še večjo moč, kot je bilo doslej?

T. Kšela: To je stvar, o kateri bomo morali študentje v javni razpravi odgovoriti in si pri tem prizadevati, da bo uvajanje ustavnih sprememb možno, da vse te slabosti in pomanjkljivosti odpravimo. Od nas pa je odvisno, na kak način bomo znali to možnost izkoristiti in te stvari odpraviti.

J. Zagožen: Te stvari se bodo odpravile z dvema pristopoma. To sta: nov način upravljanja enote in uveljavljanje interdisciplinarnosti. To sta temeljna pogoja za uresničenje teh vprašanj.

T. Kšela: Mislim, da so pomembni ne le vsebinski koncepti, ampak tudi akcijsko delo v tem času. Angažirati je treba čim več študentov, da bodo postali tisto, kar bo pozneje tudi definirano.

ERGO:

D. Zbašnik: Tako se je končala okrogla miza o vprašanih spremembe ustave, o ustavnem dopolnilu, o členu, ki zanima predvsem študente, in o vprašanju reformiranja visokega šolstva. Reformiranje, ki ne bo le zgolj nadaljevanje reform iz 58., 65., in 71. leta. Te reforme so prinesle veliko pozitivnih rezultatov, vendar je še kopic vprašanj izpred petnajstih, dvajsetih let ostala nerešena. Zgodovinske funkcije in naloge visokošolskih ustanov so v glavnem tri: integracija znanstvenega in učno-vzgojnega oziroma izobraževalnega dela s postavljanjem samoupravnih odnosov in skupnosti med visokoškolskimi ustanovami in koristniki njihovih uslug, ter razvijanje samoupravljanja med vsemi pripadniki visokošolskih ustanov, to je med predavatelji, znanstvenimi in drugimi delavci ter študenti. Vidim torej, da reforma visokega šolstva in šolstva nasploh ni imaginarna, abstraktna kategorija, pač pa življenjsko postavljena zahteva po izboljšanju kvalitete in kvantitete znanstveno-raziskovalnega dela, ter po povečanju števila diplomantov. Seveda na višjem kvalitetnem nivoju znanja. Naše visoko šolstvo ni tako dobro organizirano niti financirano kot šolstvo na vzhodu ali na zahodu. Rezultati so zaradi tega pri nas slabši. Vendar to ne pomeni, da delo naših študentov ali naših profesorjev in drugih delavcev na naših visokošolskih zavodih ne bi moglo biti boljše, kot je. Kajti materialna osnova ni edina osnova za razlikovanje visokokvalitetnega učnega, izobraževalnega in znanstveno raziskovalnega dela. Kadar pa govorim o najem in življenjsko potrebem za neko družbo, o obstoju visokošolskih in sploh šolskih institucij, pa se tukaj takoj pojavijo trije dejavniki. Najprej družba kot zainteresirana skupnost, študent kot aktiven udeleženec pedagoškega in izobraževalnega procesa – ter končno pedagoški delavci kot voditelji znanstvenega, raziskovalnega in učnega procesa. Če vemo, da je za dosego ugodnih rezultatov potrebno skladno in učinkovito delovanje vseh treh faktorjev, potem je tudi razumljivo, da smo se danes vsi zedrnili, da se moramo zavzemati za to, da bo študent kot aktiven udeleženec izobraževalnega in pedagoškega procesa dobil tudi po svojem delu, po svojih sposobnostih in po svoji zagnanosti in prizadevnosti v tem raziskovalnem in učnem procesu tudi ustrezno materialno in moralno zadoščenje. Študij je delo. Od rezultatov svojega dela, študijskega dela, pa naj študent živi. In zlasti ta zahteva po priznanju študija kot družbeno potrebna dela je element, ki bistveno spreminja samoupravne odnose na visokošolskih zavodih. Se enkrat pa je treba poudariti, da vse pravice in dolžnosti, ki naj bi jih študentje imeli, lahko izvirajo samo iz resničnega dela študentov in rezultatov njihovega dela, ne pa samo iz statusa, ki jim ga družba prizna.

USTAVNE SPREMENBE SPROŽAJO IN OMOGOČAJO BISTVENE NOVE SAMOUPRAVNE ODNOSI V IZOBRAŽEVALNIH INSTITUCIJAH ZLASTI V VISOKEM ŠOLSTVU

V javni razpravi, ki se je pravkar pričela o osnutkih nove ustave, se je že v začetku močno razmahnila razprava o spremembah, ki jih prinaša ustava na področju šolstva. Prvzaprav je to harmonija razmišljanj o ustanavljanju TOZD v skladu z intencijami že sprejetih ustavnih amandmajev. To seveda pomeni, da smo na tem področju bili kar precej v zaostanku. Sedanja velika angažiranost učiteljev, študentov in delavcev v gospodarstvu, ki je prišla zlasti do izraza v javni

Tretjič, da zaostajamo pri samoupravnem povezovanju delavcev v neposredni proizvodnji z delavci v šolstvu oziroma pri združevanju združenega dela in šolstva oziroma povezovanju dela in izobraževanja;

Cetrtrič, da so statutarne določbe in nekateri zakonski predpisi preprečevali izenačevanje učencev z drugimi samoupravnimi subjekti, kar je le-tem jemalo pravico enakopravnega nastopa;

Petič, da nismo dovolj razvili vsebinsko sodobnejših in neposrednejših oblik dela v vzgojno-izobraževalnem procesu ter da smo

Šestič, premalo storili za zagotovitev vodilne vloge revolucionarne misli marksizma in socializma v izobraževalnem sistemu.

posameznika. Samo v takšnem študijskem in pedagoškem procesu, kjer vladajo sproščeni samoupravni odnosi, se lahko izoblikuje osebnost, ki bo sposobna vplivati na pogoje lastnega življenja in dela, ter bo svobodno in zavestno soodločala o vseh bistvenih vprašanih družbenega razvoja.

Takšno aktivno pridobivanje znanja je gotovo družbeno potrebno in koristno delo. V kolikor ni že v fazi študija direktno produktivno, je vsekakor v perspektivi, celo več, je nujen sestavni del družbenega proizvodnega procesa in nasploh družbene reprodukcije. Je produkt aktivnega in kritičnega medsebojnega odnosa subjektov v procesu nastajanja znanja in znanosti v srednjem in visokem šolstvu,

so to študijske skupine in oddelki), ki lahko predstavljajo samostojno študijsko smer, lahko pa se tudi interdisciplinarno združujejo, kar bistveno označuje temeljno organizacijo združenega dela, v katero so v tem primeru enakopravno vključeni učitelji, drugi zaposleni delavci in študenti, a v upravljanju sodelujejo tudi predstavniki družbe oziroma združenega dela.

Zato ob uveljavljanju ustavnih dopolnil ni več mogoče pristajati na participacijo učencev in študentov v upravljalnem procesu, na teorije, ki le-te še vedno v pretežnem obsegu postavljajo v pozicijo objekta učenja ter jim preprečujejo, da se uveljavijo kot subjekti kritičnega študijskega procesa.

UVELJAVLJANJE USTAVNIH SPREMENB V ŠOLSTVU

razpravi o težah o „razvoju visokega šolstva v samoupravni socialistični družbi“, je prispevala k razrešitvi vrste nejasnosti. Šolo bo sedaj moč na osnovi ustavnih sprememb hitreje radikalno spremeniti. Odnose znotraj izobraževalne sfere kakor tudi njeno povezovanje z združenim delom. Pričujoč prispevek ima namen pokazati na nekaj problemov, ki so v doseganji razpravi bili prisotni in jih bo potrebno v razčiščevanju nadalje osmisliti.

SLABOSTI V DOSEDANJEM RAZVOJU SAMOUPRAVNIH ODNOSOV

Resolucija IX. kongresa ZKJ je postavila pred komuniste nalogo, da razvijajo šole, fakultete in druge izobraževalne ustanove „kot samoupravne skupnosti študentov, učiteljev in drugih delavcev“. Ocenjujoč razvoj samoupravljanja v tej smeri po kongresu, ne moremo mimo dveh na videz nasprotujočih ugotovitev. In sicer, da je samoupravljanje kot temeljni način obstoja in razvoja naše družbe idejno in politično sprejeto tako v načinu mišljenja kot tudi v obnašanju in dejavnosti pretežnega dela učiteljev in študentov, a hkrati ugotovitve, da je kljub temu razvoj samoupravnih odnosov v izobraževalni sferi v precejšnjem zaostajanju v primerjavi z razvojem na drugih področjih dela in življenja. Razlogi so različni, med njimi pa so gotovo najodločilnejši:

Prvič, da dohodek kot eno izmed osnovnih gibal za visoko kvaliteto pedagoškega in raziskovalnega dela še vedno ni dovolj stimulator in dejavnik prisotnosti subjektov. Sredstva, ki so jih šole prejemale preko izobraževalne skupnosti kot posrednika, so se zbirala iz gospodarstva s fiksnimi sredstvi. Plačniki izobraževalnega procesa niso vedeli, kaj bodo za svoje sredstva dobili in kdo jim je dolžan kaj povrniti, in tako ob dohodku niso bili interesno povezani niti učitelji, kaj šele študentje in učenci, ki so bili na takšen način izločeni iz ekonomskega temelja samoupravljanja; višina dohodka pa ni bila v vzročni zvezi s kvaliteto in učinkom dela;

Drugič, da ni dovolj prodrla spoznanje, da je zveza med učinkovitostjo vzgojno-izobraževalnega procesa, racionalizacijo in razvitostjo samoupravne prakse neposredna, da je zveza medsebojne pogojenosti;

KAJ PRINAŠA USTAVNA REFORMA?

Zategadelj ima toliko večji pomen ustavna reforma, saj sproža in omogoča dokončno odstranitev sicer redkih formalnih pregrad, ki so se jih nekateri posamezniki tako trdno oprijemali, demokratizira odnose ter vse subjektivne faktorje, pri tem mislim zlasti na učitelje in učence, v načelu postavlja v enak delovni in s tem samoupravni položaj. Takšna ustavna opredelitev v primerjavi s preteklim pomeni bistven korak naprej, vendar je iluzorno pričakovati, da bo sama po sebi ali s pomočjo zakonske prisile in statutih spremenila okoliščine odnose. Na osnovi te najvišje zakonske norme bodo predvsem komunisti morali konkretno analizirati stanje na posameznih področjih in šolah in na tej osnovi zgraditi ustreznejšo delovno in samoupravno strukturo.

CELOTNA SAMOUPRAVNA AKTIVNOST NAJ IZHAJA IZ ŠTUDIJSKEGA IN RAZISKOVALNEGA DELA

Celotna samoupravna aktivnost izvira iz študijskega in raziskovalnega dela oziroma položaja, ki iz njega izhaja. Konkretna vsebina, oblike samoupravnih odnosov se naj podrejata oziroma se naj podrejata družbenim smotrom študija in raziskovalnega dela. To lahko dosežemo le, če bodo vsi, ki sodelujejo v študijskem in raziskovalnem delu in širše vsi udeleženci inovacijskega procesa, enakopravni subjekti samoupravnega procesa in s tem povezanih družbeno-ekonomskih odnosov ter obveznosti.

Značaj dela na stopnji visokega šolstva, seveda tudi na drugih nivojih, je tak, da je učinkovitost tega dela, torej učnega, pedagoškega in znanstvenega procesa nujno vezana na aktivno vlogo vsakega posameznika v tem procesu. Razvitega samoupravljanja brez sodelovanja vsega kolektiva ne more biti, prav tako tudi ne racionalnih, trajnejših razvijanih inicijativnosti in ustvarjalnosti vseh članov. Prizadevanje za razvoj samoupravnih odnosov pa mora postati zato integralni del vzgojno-izobraževalnega dela.

Razviti samoupravni odnosi pomenijo hkrati humanizacijo pedagoškega procesa in njegovo osmislitev, kajti osnovno izhodišče pedagoškega dela v samoupravljalški šoli je lahko le socializem kot družbeno gibanje in proces samoosvobajanja

kateroga rezultati morajo predstavljati temelj družbeno-ekonomskemu položaju učiteljev in učencev. Stanje v našem srednjem in visokem šolstvu pa kaže, da delo ni osnova in vodilo odnosom na tem področju. Danes predstavlja študij še vedno, kljub ogromnim korakom naprej, za nekatere študente privilegij, ki temelji na socialnem poreklu. Vemo pa, da lahko kriteriji selekcije v izobraževanju temeljijo na umski sposobnosti le, če je v študijskem in širšem družbenem sistemu možnost za doseganje rezultatov med posamezniki izenačena. To smo doslej realizirali z družbenimi intervencijami, ki pa se ne bi smele omejiti zgolj na socialno pomoč, kot je to bilo največkrat doslej, ampak bi intervencija morala biti usmerjena tako, da bi temeljni odnosi na področju srednjega in visokega šolstva vedno bolj temeljili na delu.

UČENCE IN ŠTUDENTE POSTOPOMA IZENAČEVATI Z DELAVCI NA DRUGIH PODROČJIH

Kar pomeni, da je učence in študente potrebno postaviti v položaj delovnega človeka, kjer bodo odvisni od vsakokratnih rezultatov svojega dela, s čimer se bosta krepili solidarnost in zavest o delavcu intelektualcu. Številne nepravilnosti v štendijski politiki, s procesom revolucionarne preobrazbe družbeno-ekonomskih odnosov čisto neuskajeni učni programi, zlasti pa nezadovoljiva povezanost učencev (druga plat tega istega vprašanja je nepovezanost učiteljev) z delavci na drugih področjih združenega dela s posledicami intelektualističnega zapiranja so gotovo vprašanja, katerih razrešitev moramo poiskati v njihovem enakopravnem družbeno-ekonomskem položaju. Takšno izhodišče ne inicira samo novo samoupravno strukturo izobraževalnih institucij, marveč tudi izhodišča za politično organiziranje učencev in študentov v smislu njihovega stajljanja z drugimi deli mladih, predvsem z delavsko mladino.

Odločitev ali bomo sprejeli to izhodišče ali katero drugo je bistvenega pomena za razvoj šolstva in razvoj samoupravnih odnosov. Če vzamemo za izhodišče pedagoški in izobraževalni proces, tedaj to pomeni, da izhajamo iz temeljnih delovnih enot, v katerih se odvijajo osnovni delovni procesi in samoupravni odnosi (v današnji situaciji

VZPOSTAVITI USTREZNEJŠO SAMOUPRAVNO ORGANIZACIJO DELA

Takšen družbeno-ekonomski položaj bodo vse strukture lahko uveljavljale le ob ustrezni samoupravni organizaciji dela. Z ustrezno organizacijo je treba doseči, da bo sodelovanje pedagoških delavcev, učencev in nepedagoških delavcev kar „najbolj neposredno, enakopravno in učinkovito“. „Neposredno pomeni, da je približno oziroma da se odvija v temeljnih delovnih enotah, ki pa so lahko pedagoško-izobraževalne, raziskovalne ali spremljajoče. Enakopravnost pomeni, da v organih upravljanja sodelujejo vsi, ki sodelujejo v delovnem procesu, to so predstavniki delavcev, učencev, nepedagoških delavcev in predstavnikov družbene skupnosti. Učinkovito pa pomeni, da je postavljeno primerno število organov upravljanja z jasno razmejenimi pristojnimi in odgovornimi ter je omogočeno ekonomično in ekspeditivno delovanje“. Pravico, da sodelujejo v samoupravnem odločanju, uveljavljajo člani kolektiva TOZD neposredno na drugih višjih nivojih, v organih upravljanja pa po delegatskem principu. Tu se naj ustrezno uveljavlja načelo o tripartitnosti upravljanja (učenci, učitelji, predstavniki družbene skupnosti).

ZDRUŽEVANJE PROIZVODNEGA IN IZOBRAŽEVALNEGA DELA

Ureditev družbeno-ekonomskega položaja delavcev in ustanov na področju vzgoje in izobraževanja v navedenem smislu in v smeri integracije z delom v proizvodnji, blagovnem prometu, denarništvom in tako imenovanim družbenim delom, ker je osnovna intencija ustavnih sprememb na tem področju, ne bo mogoča, če bomo še naprej vlekli ločnico med proizvodnim in izobraževalnim delom in če bomo le-to še vedno pojmovali za delo druge vrste. Z ustreznimi samoupravnimi družbenimi dogovori bo treba zasnovati tako imenovano svobodno menjavo dela, kar bo sprožilo medsebojno prepletanje interesov in s tem seveda večji vpliv izobraževalne sfere in znanja ter znanosti na druga področja združenega dela in obratno.

Izhodiščno načelo za vzpostavljane novih odnosov med proizvod-

nimi in drugimi družbenimi dejavnostmi je svobodno izmenjavanje dela med delavci na vseh teh področjih. To pomeni, da bodo delovni ljudje neposredno in preko svojih temeljnih organizacij združenega dela skupno z delavci v organizacijah združenega dela v družbenih dejavnostih ustanovili interesne skupnosti, kjer se bodo

združevala sredstva za financiranje in oblikovala politika njihovega razvoja. Gre za bistveno novo obliko dogovarjanja, ki nima karakteristik „tržišča“ ali „posredovanja državnih proračunov“ temveč temelji na direktnem medsebojnem dogovarjanju in sporazumevanju. Takšna zahteva je bila postavljena že v dokumentih II. kongresa samoupravljalcev, vendar v praksi ni prišlo do bistvenih sprememb,

čeprav je v določeni meri prisotno direktno povezovanje organizacij in gospodarstva z nekaterimi izobraževalnimi in znanstvenimi institucijami, zlasti močno se to odraža v strukturi financiranja dejavnosti posameznih visokošolskih zavodov v Mariboru. Konkretnije osnove za vzpostavljanje drugačnih družbeno-ekonomskih odnosov v tej tako imenovani družbeni sferi dela pa so dali ustavni amandmaji.

1) Temeljno izhodišče tega prispevka je pozitivna praksa na visokošolskih zavodih v Mariboru in Konceptualna shema v zvezi z uveljavljanjem sprememb, ki nastaja v ZK na VZM.

2) dr. Ciril Mikl, Samoupravno organiziranje visokega šolstva, april 1973. Gradivo za delovno skupino pri komiteju ZK VZM.

DEJAVNIKI RAZVOJA

Jugoslovansko notranjo politiko trenutno zaposlujejo predvsem tri stvari:

- vprašanje energetskega razvoja,
- „zelena reforma“ (agrarno vprašanje) ter
- izobraževanje.

Ko sprejmemo ničkolikokrat dokazano trditev, da je človek najpomembnejši dejavnik narodnogospodarskega razvoja, nam je tudi jasen prioriteten vrstni red, po katerem bi veljalo reševati posamezna problematična področja. Vendar kaže, da prejšnje teze pri nas še niso sprejeli prav vsi, ki bi jo morali. Toda človeški potencial vseeno ostane najpomembnejši faktor proizvodnih sil. Je gonilna sila razvoja gospodarstva ter predpogoj vsakega napredka. Izmed petih faktorjev proizvodnih sil v Marxovem sistemu ekonomske analize se trije direktno nanašajo na človeka in njegove sposobnosti, ostala dva pa sta, čeprav indirektno, čvrsto povezana z objektivnimi faktorji.

Kadri z visoko in višjo strokovno izobrazbo so poleg drugega tudi pomembni nosilci znanstvenega in tehničnega napredka, ki ima danes odločilen vpliv na rast produktivnosti dela. V ZDA se proizvodnja povečuje v največji meri (80 do 90%) prav zaradi tehničnega razvoja, ki pa je le logična posledica človekovega znanja. Majhne države morajo sprejeti za prvi imerativ pospešen produkcijski razvoj, ki pa mora biti zasnovan na tehniško-tehnološkem programu. Za tehnični napredek so najpomembnejši trije faktorji, ZNATI, HOTETI, MOČI. Znanost zna in želi, toda ne more zagotoviti hitrejšega razvoja, ker ne odloča. Politika hoče in more, vendar ji ne uspeva, ker ji poleg velike operativne sposobnosti manjka strokovna usposobljenost. Zato je potrebna znanstvena politika (poslovna, izobraževalna, razvojna, državna, idejna).x

Korelacijski koeficient med povečanjem produktivnosti de-

la in večjo kvalificiranostjo je praviloma velik. V DR Nemčiji znaša od 0,782 do 0,994. V naši državi je korelacijski koeficient med doseženim neto produktom in povečanjem kvalificiranega števila delavcev 0,949, skoraj 1. Pri razvoju proizvodnih sil je razumljivo, da ima prednostno pravico človeški faktor, ker dejansko največ vpliva na razvoj, saj se materialni elementi vedno razvijajo po sposobnosti in iznajdljivosti ravnanja ljudi. Kadri so torej postali determinanta razvoja proizvodnih sil in stopnje izkoriščenosti proizvodnih potencialov. Analiza obdobja med 1961 in 1968 je pokazala, da se je število zaposlenih v SR Srbiji povečalo za 145.000, kar pomeni okoli 12% povečanje, medtem ko se je število zaposlenih z višješolsko izobrazbo povečalo za 2,5 krat. Vseeno je teh ljudi še premalo. Vendar ni problem samo v številčni zastopnosti visokokvalificiranih kadrov v industriji. V Sloveniji pride na enega delavca z visokošolsko izobrazbo 61 ostalih zaposlenih, v Srbiji pa le 41, pa je vseeno produktivnost slovenske industrije za 17% večja. Vzroki za to so: pomanjkanje industrijske tradicije, slaba organizacija dela, neustrezna struktura po posameznih področjih itd.

Jugoslavija je majhna dežela, ki ima omejene naravne in materialne vire, vendar pa „neomejeno“ ponudbo delovne sile. To je pomembna strateška rezerva. Zgodovina in bodoče generacije nam bodo oprostili, da nimamo dovolj kapitala, oprostili nam bodo objektivne ovire, nihče pa nam ne bo mogel oprostiti, da naši kadri nimajo dovolj znanja. Čeprav so naše univerze slabše opremljene kot univerze v razvitih deželah na Vzhodu in Zahodu, čeprav je materialni položaj predavateljev in študentov slabši kot v drugih državah, to ne sme biti vzrok, da kvaliteta in nivo doseženega znanja na visokošolskih institucijah pri nas ne dosegata nivoja znanja na univerzah drugih dežel.

DUŠAN ZBAŠNIK

KULTURA IN NAROD

SOCIALISTIČNA KULTURA NE MORE BITI KULTURA MAJHNEGA ŠTEVILA LJUDI

Ko proučujemo probleme kulture z vidika razrednega interesa delavskega razreda in koncipiranje take politike v kulturi, ki bo na razrednih osnovah omogočila enakopravni razvoj nacionalnih kultur, moramo soglašati z ugotovitvijo, da nacionalne kulture obstajajo in da je hkrati težko točno definirati, kaj je določena nacionalna kultura. Kultura določenega naroda vsebuje tiste umetniške etično-estetske vrednote in stvaritve, ki jih ustvarjajo posamezniki iz nekega naroda. Mnogi želijo prikazati kulturo nekega naroda kot nekaj edinstvenega in neponovljivega, vendar lahko to tezo negiramo in postavimo novo, namreč: da so vsem narodom lastne tudi najbistvenejše pridobitve celotne človeške kulture.

Tudi v socialistični družbeni ureditvi obstaja nevarnost kulturne ekspanzije velikih narodov nad majhnimi, zato je treba kulturno politiko ponovno postaviti na trajnejše osnove. Iz protisocialističnih teženj izhajajo birokratske tendence, da bi kulturo spremenili v državno kulturo oziroma da bi ustvarili eno kulturo, ki ponavadi izhaja iz najštevilnejšega naroda.

Če to teorijo projiciramo na jugoslovansko kulturno prakso, moremo ugotoviti, da imamo v

naši večnacionalni skupnosti še vedno provincialno zaprtost; eni o drugih premalo vemo.

Mnogo bolj je treba graditi mostove sodelovanja in povezanosti; s skupnimi silami moramo ustvariti jugoslovanske kriterije v kulturi, tako da kultura določenih narodov ne bo samo kultura majhnega števila ljudi, ampak bo sestavni del kulture vseh jugoslovanskih narodov. Tako dobimo nov pojem jugoslovanske kulture, ki je drugačen od birokratskega. S to jugoslovansko kulturo mislimo tiste vrednote, ki jih sprejemajo vsi pripadniki vseh narodov, ne glede na njihovo nacionalno pripadnost. Glede na to moramo gojiti resnične kulturne vrednote in dajati priznanja najkvalitetnejšim ustvarjalcem.

Socialistična družba mora stimulirati razvoj nacionalnih kultur s tem, da ločuje razredno vsebino od reakcionarne dediščine. V strukturah naših narodov in narodnosti je precej nerealnih in lažnih vrednot, ki včasih postanejo predmet obravnave določene nacionalne kulture, kar pa je seveda plod hotnih ali spontanih teženj. Ravno tem težnjam se bomo lahko uspešno upirali z gojitvijo resničnih kulturnih vrednot in s skupnim ustvarjanjem jugoslovanskih kriterijev v kulturi.

Povzeto po posvetovanju o politiki mednacionalnih odnosov v kulturi v Subotici.

EDVARD PUKŠIČ

ZVEZI SINDIKATOV SLOVENIJE, OBČINSKEMU ODBORU SINDIKATA DELAVCEV DRUŽBENIH DEJAVNOSTI MARIBOR IN KULTURNI SKUPNOSTI MARIBOR

Spoštovani tovariši!

Glede na obravnavo o družbeni tematiki, ki se dotika individualnega ali kolektivnega umetniškega ustvarjanja ter socialnega statusa umetniških poklicev, je verifikiranje umetniške dejavnosti v družbeni samoupravni praksi manj zadeva zgolj teoretičnega pristopa ali formulacij, v nasprotju s tem pa pomeni verifikiranje umetniške prakse v sociografskem okolju, v katerem se umetniški poklici izoblikujejo, sočasno praktično delo s programskimi izhodišči, pisanimi obveznostmi, pravicami, dolžnostmi. Iz tega praktičnega dela bi bilo treba spregovoriti na ravni idejno-politične platforme o realnem dialektičnem razvoju materialnih sil in kulturnega okolja, skozi katerega se razvijajo talenti in samostojni umetniški poklici. Ker se osebno ne zavzemam za rumeno komuno, ampak za samoupravni socializem, sem pripravljen v praksi braniti in ohranjati sleherno pridobitev socialistične revolucije in jo izgrajevati materialistično po logiki razvoja ali zanikanja. Bistvena pridobitev socialistične revolucije pa je vsekakor kultiviranje in izobraževanje najširših plasti ljudstva, vzgoja in svoboda ustvarjanja, se pravi: združevanje dveh principov! načela o policentričnem oblikovanju kulture (za kar naj se zavzema KULTURNA SKUPNOST) in načela o demokratičnem centralizmu (ki ga je treba verificirati v celotni družbeni praksi, tedaj v družbeno-političnih, gospodarskih, znanstvenih in umetniških organizacijah). Ekonomska baza in družbeni položaj umetnikov ali umetniškega poklica ni v krizi zaradi subjektivizma posameznih umetnikov, ki svobodno ustvarjajo, marveč zaradi splošnega nerazumevanja in neupoštevanja individualnega dela, zavoljo monopolov, frakcij in grupaštva, zlasti pa zaradi maloburznih ter preživelih nekorektnih odnosov, ki vladajo v birokratični ali karizmatični avtoriteti posameznih kulturnih institucij in zavodov. V tem smislu se je lahko razraščala brezpravnost, privatiziranje in delovanje, ki je onemogočalo širšo kulturno-družbeno rast umetniške komunikacije in umetniškega poklica. Ta generalna zakonitost je zajela jugoslovanski prostor, ne le morda ozkih lokalpatriotičnih navdušencev; dogodki v filmu in antikomunistični propagandi so jasno pokazali, da so prenekateri institucije – o njih je javno pisal tisk in obveščal javnost – izvajale nekak metafizični pluralizem in uvrščale v svojo osnovno dejavnost anarhijo, nacionalizem, šovinizem itd. Takšnemu irealnemu stanju ter mehanizmom je pripomoglo dejstvo, da smo premalo sodelovali med seboj, da ni bilo v kulturi čvrstih jugoslovanskih kulturno naprednih vezi pa da smo reševali probleme ne-akcijsko in neaktivno, se pravi bolj pro forma. Praktična realnost kulturnega dela vzgoje in izobraževanja pa je pokazala, da so nam problemi skupni, da so kulturni problemi sočasno problemi družbene skupnosti in da kultura ne more biti v lasti in službi posameznih nazorov ter ideologij. Bile so nagrade, priznanja in afirmacije za tiste, ki so se bolj znašli, ne za tiste, ki so bili umetniško kvalitativno boljši, za tiste, ki so organizirali kulturno življenje itd. Princip samozanikanja vrednot in princip grupaštva se je tako prelevil v vseobsegajoč institucionalizem, ki mu po praksi družbene revolucije ni mesta v socializmu. Namesto da bi kulturne ustanove gojile resno delo in spodbujale specifične sektorje umetnosti in znanosti, se je dogajalo, da smo bili priča neodgovornim odnosom ali zgolj nekemu apriornemu prepričanju o splošnem pluralizmu, ki pa seveda v praksi ni našel ne odseva ne odmeva. Tak družbeno realni položaj jije privedel v pojav hermetizma, larpularizma in do brisanja sleherne socialne razsežnosti kulture in umetnosti. Sem seveda nikakor ne gre šteti, da so takšna dela sicer doživela kratkotrajni senzacionalni uspeh in da so ostala neprodana. Tu tudi ne moremo – te pravice si tudi nihče ne more vzeti – obsojati neke zaostalosti ljudstva ali nerazvitost ustanov; narobe, po kratkotrajnem uspehu, ki zatrjuje, da je dobro vse, kar naj je opozicija, mešanje ekstremizma s komfortno ambicijo, po takšnem uspehu je prišlo do splošnega spraševanja in začudenosti, kako se negacija socialne in zgodovinske sfere lahko pri nas sploh v takšni meri poraja; še več: kako je mogoče, da gre npr. umetnost mimo splošnega družbenega interesa in interesa našega delovnega človeka? Tako so sledile trenutnim rešitvam ali odgovorom iste stereotipne sile, ki so hrabre daleč za barikadami delavskega razreda. Z drugimi besedami: vprašanja o umetniškem poklicu pa o socialnem in ekonomskem položju umetnikov je stalo na točki agnosticizma: Ignoramus et ignorabimus. Družbena praksa pa je stopila v zgodovinsko akcijo. Najprej je tudi v kulturnih krogih in ustanovah zazvenelo Pismo tovariša Tita in predsedstva ZKJ. z nakazano borbo proti tehnokratizmu, birokratizmu in sploh proti anti-socialističnim silam. Umetniki so se ovedli svojih družbenih dolžnosti, prav tako institucije (organizirana so posvetovanja o vlogi založništva, o revijah, o položju likovnih umetnosti itd.). Borba proti grupaštvu in frakcijam (proti anarhiji in kulturni anomiji) in verifikacija družbeno-kulturne prakse je zdaj povezana z osnovnim nosilcem našega sistema: z delavskim razredom in tudi organ tega vladajočega razreda (država) je storila nekaj ukrepov, da bi se ne razmahnilo razpihovanje ne-kulturnih strasti, omalovaževanje delovnega človeka in umetnosti. Utopično bi bilo namreč verovati, da bo državni aparat kar spontano odmril, saj so pošta, milica, vojska in tudi celotni politični sestav delavske-socialistične države nujno potrebni za realne medrepubliške, meddržavne in druge odnose. Hkrati z opisano borbo se je pokazala potreba po marksističnem izobraževanju mladine, po širokem konfrontiranju z lastnimi idejnimi silami...

Stališča sindikatov pa je gotovo pomembna ugotovitev, da ne moremo umetniškega dela enačiti z obrtjo in s socialnim položajem privatnega gospodarstva in obrtniških uslug niti z ekonomskega niti s splošnega socialnega gledišča; že sam način organizacije dela je v bistvu drugačen: umetniki kreirajo kulturni prostor narodov, medtem ko obrtniki producirajo na način usluge. Kulturne dobrine tudi ne morejo postati znenada potrošniško blago s konkurenčnimi cenami, saj imajo poleg svoje blagovne vrednosti svojo sebi lastno vrednost. Jasno je, da umetniki ne moremo živeti zunaj družbe, a združevati nas ne smejo klani in grupaštvo in frakcije, ampak predvsem usmeritev in delovni program. Tu se je treba boriti proti

eshatologiji in proti največji bedi, ki prihaja na dan (in v javnost) v obliki religije, se pravi, v obliki posebne družbene prakse. Vzpostaviti tovariške odnose – ne pa mitomanske veličine – pomeni preverjati prakso socialnega in ekonomskega položaja umetnikov na ravni demokratičnega centralizma.

Jasno je hkrati, da so po vojni dosegli jugoslovanski narodi velike kulturne uspehe, povečali osebni in družbeni standard, da so usmerili sile v šolanje, odpravljanje analfebizma, da so kreirali nov znanstveno-socialistični prostor. O tem pričajo uspehi umetnikov – posameznikov, umetniških in kulturnih društev, kulturnih skupnosti in celo reševanje nekaterih bistvenih meddržavnih odnosov (npr. problem manjšin). Vendar kljub tem uspehom ali prav zaradi njih moramo upoštevati kritiko kulturnega življenja in prostora, da bi s socialnimi in kulturno-političnimi kriteriji odpravljali napake in gradili socialistično zavest skozi kulturo v dolgoročnem procesu in ob enakopravnosti vseh jugoslovanskih narodov. (Posebno bi bilo treba kritično oceniti predsek, da smo Slovenci edini „najbolj razviti kulturni narod“ v Jugoslaviji, treba je odpraviti mit o najvišji kulturni razvitosti nekih apriorno slovenskih odnosov, ker se tako podpihuje nacionalna mržnja in se veliča slovenski narod – in to povsem nekritično in privatniško – nad drugimi jugoslovanskimi narodi). Tudi medrepubliško konkretno in praktično kulturno sodelovanje lahko odpira cilje in daje tip spontane organizacije z realnimi nosilci kulturnih vlog. Pri tem je treba poudariti, da omenjena možnost kategorična ne velja le za kulturne, temveč za družbeno-politične, gospodarske in delovne organizacije, kajti nemogoče je ločevati in nevzdržno bi bilo poglobljati razlike med umskim in fizičnim delom. Tako je nujno potrditi realno in praktično izvajanje družbenega dogovora o osnovah za vrednotenje dela samostojnih umetnikov in samostojnih filmskih delavcev, ki je zaenkrat še v osnutku, nujno je aktivirati socialni (in politični) položaj kulturnih delavcev in kulturno (umetniško) delo. Odvisnost od birokratične ali karizmatične avtoritete kulturnih ustanov in zavodov namreč kulturnega delavca odtuja od družbenega okolja, od zgodovinskega položja in ga peha v samoodtujitev, se pravi v realno pa idealno fikcijo, v senzacijo in snobizem. Sindikalna (gmotno upravna) baza lahko po delegatskem sistemu omogoči cenitev kulturne produkcije in produkta. Tu pa je pomembno sočasno kultiviranje politike in političnost kulture, se pravi: gradnja socialistične zavesti, ki se oblikuje v socialističnem okolju. Aktivna realizacija kulturno-politične usmeritve in programov temelji na dialektičnem razmerju med samo kulturno produkcijo in zavestjo. Odvisna je od tehnologije in tehnike do osebne in skupne odgovornosti za opravljeno delo. Gre za realne družbeno-kulturne spremembe, manj za radikalizacijo ustaljenih odnosov. Te spremembe je mogoče dosegati s samoupravnimi pravicami dejavnosti v organizacijah združenega dela s področja kulture in tudi v spremembi odnosa (materialnega in zavestnega) do samostojnega umetniškega poklica. Tako ne gre le za reševanje sindikalnih vprašanj in gmotno standardnih pozicij posameznih umetniških pa kulturnih dejavnosti, marveč gre v prvi vrsti za socializacijo umetnika, sotorca in delavca v socializmu. Umetniški poklic ima delovni družbeni status, ne more pa imeti – negativnih – privilegijev. V umetniški in družbeni praksi se potrjuje ali zanika, gradi in pada. Uveljavi naj se načelo: „Vsakomur po njegovih sposobnostih in po delu!“, s tem pa je mogoče videti realno družbeno prakso samih umetniških dejavnosti in njihov zgodovinski položaj v socialističnem samoupravljanju.

VLADIMIR GAJSEK

SUTJESKA

I

tihe duše zastav,
krvave duše mrličev –
prihajajo iz divjih gričev,
padajo med telesa trav:

veliki okopi režijo
v blejanje nedolžnih ovac:
mrličti v rokah držijo
zvezke z osnovnošolskimi nalogami.

kri diši po krvi:
prebiti, z marogami
odhajajo v prve vrste prvi:
visoki zidovi rastejo iz njihovih las.

zdaj tihe duše zastav,
krvave duše mrličev
iz smrtnih oglasov govorijo:
oni so zaviti v blišč prtičev,
v smeh ovac.

kako velika tišina!
samo veter nad grobovi!
samo molk padlega sina
trka med prvimi rovi.

prve in zadnje črke, krvave
sijejo ko zvezde male:
včasih šepčejo žive trave,
da bi smrt drugih spoznale.

tihe duše zastav,
krvave duše mrličev:
sonce kriči ko svobodni pav
in v novi prvi dan kliče.

II

dolgi pohodi,
grozne noči,
dolga ozvezdja,
mrtve oči,
on brodi
po smolnati vodi
v svojem stoletju,
v črnem poletju
gloda kosti,
mrtev,
žrtev,
žrtev

ene same noči.
dolgi pohodi,
kriki granat,
mrtvi labodi
in mesec zlat:
on piše prve
črke
o svobodi.
tisočkrat,
tisočkrat.

III.

nekega dne
se oveš svoje zmote
in greš

nekega dne
preklinjaš krvnike in kojote
in veš

nekega dne
da so ljudje
onkraj zidu
onkraj planjav
onkraj strahu
onkraj „prav“ in „ne-prav“
in smeš

na ulico v tovarno v vasi mesta
na bele in črne zidove na drevje ko ptice
in greš

ko senca zvesta
med svoje ljudi med kopja in kri in črne žice

IV

težki koraki,
kos kruha,
časovni znaki,
večeri, ogledala gluha:

nekdo v zrcalu
išče stare besede,
s pajkovo glavo na tnalu,
s solzami v očeh prede:

ves svet je nasmejan
ko okamenel krik
in v zamujen dan
se dvigajo domače ptice navpik:

sajaste sence
zamrejo v tišini,
obupne stene grizejo vence,
zakričijo spomini

zakaj naš kruh diši
po rži po poljubih po resnici?
zakaj skupna kri
zabrni na prazni žlici?

vžigalica prižge ogledalo,
odsev se je vgnездil v telo:
abeceđa, tabla, gugalnica, tisto malo
ognja je padlo med žerjavico, na dno:

za zadnjo modro obalo
valovijo jeziki,
težki koraki, gluhi svetilnik, bodalo,
iz nekdanjih sanj spleteni kriki:

tukaj si reke podajo roke;
kjer morje vkleše svoj lastni izliv;
tukaj besede brez konca, jutro iz moke;
kjer včasih diha kamen, otroško živ:
– nisem kriv!

Dejstvo, da na milijone ljudi enako greši, ne spreminja njihovih grehov v vrline;
dejstvo, da se vsi skupaj dostikrat zmotimo, ne spreminja teh zmot v resnice . . .

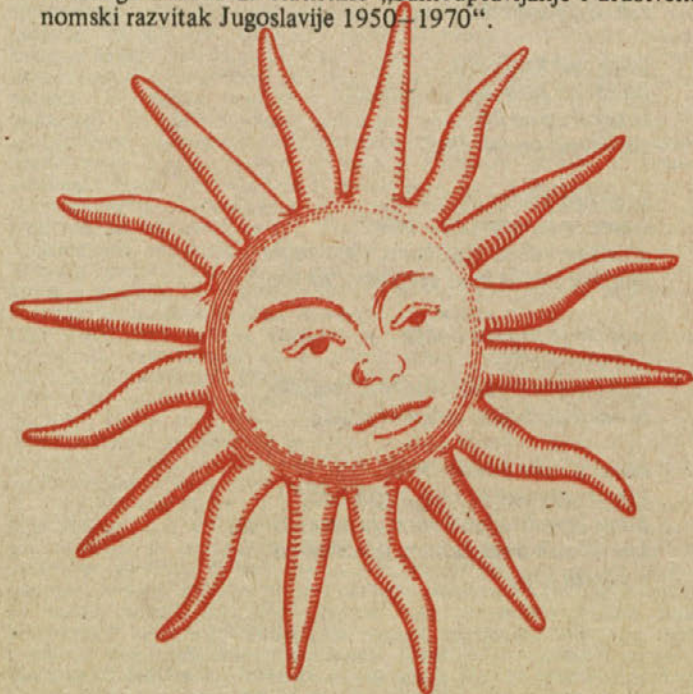
ERICH FROMM

O KOT ODSOTKI

Pri razpravah o učinkovitejšem organiziranju visokega šolstva, kar je pogoj in cilj reforme, smo se le malokdaj ustavili ob številkah, ki nas lahko precej zaskrbijo: gre namreč za to, koliko študentov diplomira v predpisanem roku. Leta 1969 je samo 18 % študentov dokončalo svoj študij v predpisanem časovnem obdobju. Najnižji procent študentov, ki diplomirajo v roku, je na tehniških in medicinskih fakultetah – 8,4 % oziroma 14 %. Na družboslovnih fakultetah se je položaj leta 1969 glede na leto 1964 izboljšal: od 23 % smo prišli do 25 % diplomiranih v roku, vendar se je zmanjšalo absolutno število diplomantov. Med tehničnimi fakultetami se z najnižjim procentom ponašajo tehnološka, kemijska, prometna, fakulteta za arhitekturo (leta 1969 le 19 %). Procent diplomiranih študentov je narasel na fakulteti za rudarstvo (od 11 % leta 1954 na 29 % leta 1969). Med fakultetami za poljedelstvo je najnižji procent na gozdarski fakulteti. Od 16 % 1964 je padel na 10 % leta 1969. Na veterinarski fakulteti je v istem razdobju procent diplomantov, ki diplomirajo v roku, padel od 39 % na 12 %. Pada tudi absolutno število diplomantov.

Nizek procent dokončanja študija v roku pogojuje tudi podaljševanje povprečnega študijskega časa, kar je posebej prišlo do izraza leta 1969. To prolongiranje znaša od 1,5 do 2,6 leta. Še najmanj se podaljšuje in vleče študij na visokošolskih ustanovah, na katerih predpisano trajanje študija znaša 2 leti.

Številke so malce zastarele, vendar se v zadnjih treh letih položaj ni popravil. Iz tega lahko vidimo, da je potrebno upravičeni zahtevi po večjih sredstvih, ki naj bi jih naložili v visoko šolstvo, dodati tudi novo: zahtevati moramo zares racionalno izkoriščanje družbenih sredstev, ki jih sedaj, namesto da bi jih v hitrem študijskem procesu oplajali, zapravljamo. Podatki so tako zaskrbnjujoči, da moramo navesti vir. Povzeli smo jih po delu Zveznega zavoda za statistiko „Samoupravljanje i društveno-ekonomski razvitak Jugoslavije 1950–1970“.

V pravilnikih večine naših podjetij piše, da mora delavec delati najmanj pet let (poprečno), da lahko zaprosi za stanovanje. Pri solidarnostnem skladu pa je za mlade družine potrebno najmanj šest let delovne dobe obeh zakoncev (v najboljšem primeru vsak po tri), da lahko zaprosijo za stanovanje iz tega sklada, seveda preko podjetja.

Ce študiraš marljivo, si star 23 let, ko končaš visoko šolo in štiriindvajset, ko po odsluženem vojaškem roku začneš delati. Čeprav si morebiti poročen in delata z ženo že vsak tri leta, boš zaradi internih pravilnikov vseeno moral počakati do devetindvajsetega leta ali še dalj, da boš lahko zaprosil za stanovanje iz solidarnostnega sklada, le da ga takrat ne boš dobil, ker ne boste več mlada družina.

In nauk: študiraj kolikor le moreš dolgo in upaj, da se bodo predpisi spremenili.

Jani S.

ODSTOTEK ŠTUDENTOV, KI DOKONČAJO ŠTUDIJ (po državah)

DRŽAVA	ŠTUDIJ DOKONČA
ZDA	65 %
Italija	63 %
ZR Nemčija	60 %
Velika Britanija	85 %
Francija	57 %
Belgija	60 %
SSSR	86 %
Jugoslavija	40 %

Vir: S. Ivanović, „opus citatum“, str. 53

UNIONSKA DVORANA

Sreda, 25. julija 1973, malo pred nastopom skupine Tamburizans iz ZDA. Večino obiskovalcev v napol prazni dvorani so sestavljali starejši Američani. Prostora je bilo več kot dovolj, ampak oni so se vneto prerivali med vrstami, iskali svoje, na stopnicah označene sedeže, sedali, vstajali, se presedali, vse dokler ni vsak sedel na svojem, z vstopnico določenem sedežu, kar je trajalo dobre četrte ure. Zanimivo, kako lahko vpliva na ljudi prevelika organiziranost družbe.